БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1929 чылда үндезилеттинген

1954
МАРТ
17
СРЕДА
№ 57 (2994)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Совет кижилер чедип алган чедиишкиннеринге хоойлу ёзугаар чоргаарланып турар болгаш бистиң чуртувус экономиканың чаа, эң күчүлүг көдүрлүүшкүнүн чедип алыр дээрзинге быжыг бүзүрелдиглер.

(Москва хоорайның Ленинградский соңгулда округунуң соңгукчуларының 1954 чылдың март 12-де хуралынга эш Г. М. Маленковтуң чугаазындан).

БҮГҮ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Дүүн ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар болуп эрткен. Ол хүн миллион-миллион совет кижилер боттарының хамааты хүлээлгезин күүседир—боттарының ынак социалистиг Төрээн чуртунуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга депутаттарны соңгуур дээш келгеннер. Байырлалдыг хөглээшкиннер чурттуң хоорайларынга, ажылчын чурттакчылыг черлеринге болгаш суурларынга шыва алдынган, кудумчуларга болгаш шөлдерге сергелең болгаш өөрүшкүлүг турган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар канчаар-даа аажок улуг патриоттуг көдүрлүүшкүннүң байдалынга эрткен болгаш бистиң чуртувустуң улустарының бузулбас морально-политиктиг чаңгыс-эвииниң Коммунистиг партияны болгаш ооң Төп Комитедин, Совет чазакты долгандыр оларның сырый каттышканының күчүлүг демонстрациязы болган. Ол болза, бистиң ажылчыннарывыстың, бистиң тараачыннарывыстың, бистиң интеллигенциявыстың, бүгү совет кижилерниң—коммунизмниң чаяакчыларының болгаш тургузукчуларының улуг бүгү улусчу байырлалы болган.

Россий Федерациязының, Украинаның, Белоруссияның, бүгү акы-дуңма совет республикаларның хоорайларындан болгаш суурларындан коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш бадылаан соңгукчуларның кайгамчыктыг идепкейиниң база организастыының дугайын медээлеп турар.

Соңгукчулар депутаттың кандидадынга депшитирген Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчулары дээш улуг көдүрлүүшкүннүг бадылааннар. Совет кижилер депутатка кандидаттар — үлетпүрнүң, транспорттуң, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, партия, совет, ажыл-агый, профэвилел, комсомол ажылдакчылары, эртемниң, литератураның, уран-чүүлдүң деятельдери—совет улустуң шынчы оолдар болгаш кыстары, социалистиг Төрээн чурттуң алдарлыг патриоттары дээш боттарының бадылаашкыннарын чаңгыс эп-сеткилдиг бергеннер.

Бүгү соңгукчуларга, эр, херээжен ажылчыннарга, эр, херээжен тараачыннарга, совет интеллигентилерге, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң кыйгырыының чалбыыштыг сөстери совет кижилерниң чүректеринге ханы сиңниккен. Ол кыйгырыг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң чаа чалгыын калбак улус массаларга болдурган. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылавышаан, соңгукчулар Коммунистиг партияның политиказы дээш амыдыралга салдынган сорулгалар — бистиң социалистиг үлетпүрүвүстүң улам ыңаайгы чечектелиишкини болгаш көдээ ажыл-агыйның күштүг көдүрлүүшкүнү, улустуң материалдыг чаагай чоруун болгаш культурлуг деңнелин чайгылыш чок бедидери дээш, бистиң социалистиг күрүневистиң күчү-шыдалын болгаш күжүн бүгү хемчеглиг быжыглаары база тайбыңны камгалаары болгаш быжыктырары дээш демиселге ооң чаа-чаа чедиишкиннери, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузары дээш бадылааннар.

Совет кижилер бедик бодалдыг болгаш күзел-соруктуг болуп турар. Оларны Москваның «Нефтегаз» заводунуң эң эки бригадири Т. А. Гавричев эки илереткен. Бодунуң хамааты хүлээлгезин күүсеткеш, ол мынча дээн: «Бистиң күш-ажылывыс—улустуң чаагай чоруунга күш-ажыл дээрзин бистер, ажылчыннар билир бис. Продукцияны хөйнү бергенивис тудум-на, бистиң Төрээн чуртувус улам бай болур, улус улам культурлуг болгаш бай-шыдалдыг чурттаар». Коммунистиг партияның ажылдап кылганы политика массаның чогаадыкчы идепкейинге даянып турар болгаш оларның изиг деткимчезин ап турар. Партияның бүгү ажыл-чорудулгазы улуска, ажылчы чоннарның революстуг энергиязынга ханы идегел-биле долдунган. Бистиң партиявыс амыдыралдың бүгү чаагай чоруун тургузуп турар ажылчыннар болгаш тараачыннар болза, төөгүнүң ёзулуг чаяакчылары болур дээрзин, «улуска кым-на идегээр болдур, кым-на дириг улусчу чогаадыкчы чүүлдүң үнер дөзүнче көрүп турар болдур, чүгле ол тиилээр болгаш эрге-чагырганы тудуп шыдаар» деп улуг Лениңниң чугаалааның билип турар. Партияның күжү—ооң улус-биле үзүлбес харылзаазында. Улустуң күжү—партияны долгандыр ооң сырый каттышканында.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус бодунуң бурунгаар шудургу болгаш соксаш дивес шимчээшкининге ооң тайбың күш-ажылын дайынның үзе киргени экономиктиг туруштарын ыракта артырып каггаң. ССРЭ-ге үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли дайын мурнундагы 1940 чылдың деңнелин 1953 чылда 2,5 катап ашкан. Бүгү улус ажыл-агыйының чечектелиишкининиң болгаш чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаарының кезээде үндезини болуп турган болгаш болуп артар ужурлуг аар үлетпүрнүң хөгжүлдезинге чаа-чаа улуг чедиишкиннерни бистиң чедип алганывыс онза өөрүнчүг. Ам индустриализацияның үре-түңнелдеринге даянгаш, бистиң партиявыс ийи-үш чылдарның иштинде улустуң херегленел чүүлдерин бүдүрериниң күштүг көдүрлүүшкүнүн чедип алыр сорулганы салган.

Партия болгаш чазак ам үеде көдээ ажыл-агыйга онза улуг кичээнгейни салып турар. Көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалында, партияның болгаш чазактың сөөлгү шиитпирлеринде чер база мал ажылдарының бүгү адырларын дүрген хөгжүдериниң дайынчы тодаргай программазы ажылдап кылдынган. СЭКП ТК-ның чоокта чаа болуп эрткен Пленуму бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезини болур тараа ажыл-агыйын улам хөгжүдериниң эрге-жок чугулазын айыткан. Чер ажылында кол сорулга болур тараа культураларының дүжүттүүн бедидери-биле кады кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап тургаш, тарааны тарыырын калбартыры Пленумнуң доктаалында көрдүнген.

Чаа черлерни шиңгээдип алыры дээш келген, ол черлерже чоруп турар совет кижилер партияның салган сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлээрин изии-биле күзеп турарлар. Алтай крайның Зайцевский МТС-зинде аңаа Горький областан чедип келген, трактор бригадазының бригадири Т. А. Планкин соңгулда участогунга бадылап тургаш, мынча дээн: «Алтайның дуржулгалыг тараажылары-биле найыралдажып тургаш, бүгү тарылга шөлдеринге бедик дүжүттү чедип алырын, партияның идегелин шынзыдарын хүлээнип тур бис».

Бистиң чуртувустуң экономиказының ниити көдүрлүүшкүнүнге үндезилээш, ажылчы чоннарның чаагай чоруу өзүп, массалыг хереглелдиң барааннарынга өртектер чигеп, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның херек кырында ажыл төлевири база тараачыннарның орулгазы бедип турар. Совет күрүне чурттаалга тудуунга, кадык камгалалынга, улус чырыдыышкынынга акшаландырыышкынны чыл келген тудум-на улгаттырып турар. Садыг четкилеринче улам хөй-хөй бараannар чорутунуп турар, совет садыгны организастаарын болгаш хереглекчини хандырарын экижидер хемчеглер алдынып турар.

Иштики политика талазы-биле партияның кол сагыш салыышкыны болза, ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның, бүгү совет кижилерниң материалдыг чаагай чоруун улам ыңай экижидерин чайгылыш чок чедип алыры болур. Совет кижиниң чаагай чоруу, совет улустуң чечектелиишкини—бистиң партиявыска дээди хоойлу. Даштыкы политика талазы-биле партияның сагыш салыышкыны болза, совет улустуң тайбың күш-ажылын хандырары, тайбыңны камгалаары болгаш чаа дайынны болдурбазы болур. Коммунистиг партияның тайбыңга ынакшылдыг политиказын бүгү совет улус деткип турар.

Совет кижи бодунуң даартагы хүнүнче идегелдиг болгаш омак көрүп турар. Совет социалистиг тургузугда бистиң чуртувустуң экономиказының болгаш культуразының улам ыңайгы, улам күчүлүг хөгжүлдезинге, улустуң чаагай чоруун чайгылыш чок бедидеринге канчаар-даа аажок улуг, ёзулуг эгээртинмес аргалар салдынган. Ол аргаларны долузу-биле ажыглаарын, социалистиг бүдүрүлгениң соксаал чок өзүлдезин чедип алырын партия бодунуң кол сорулгазы деп санап турар. Ындыг өзүлдени хандырар төлээде, бистиң тудуп тургузуушкунувустуң бүгү участоктарында бар болуп турар хожудаашкыннарны болгаш халаргай чоруктарны дүрген ажып эртер дээш шиитпирлиг демисежир херек.

Улус ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнүң болгаш бүгү талалыг хөгжүлдезиниң шиитпирлиг байдалы болза, бүгү адырларга—үлетпүрге, транспортка, көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү хемчег-биле бедидери болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң шыңгыы болгаш соксаал чок өзүлдези чокта совет улустуң чаагай чоруун дыка болгаш дүрген бедидерин чедиишкинниг чедип алыры болдунмас. Бистиң чуртувустуң амыдыралчы эрге-ажыктары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка көдүрери дээш, үлетпүр бүдүрүлге чери бүрүзүнге, тудуг бүрүзүнге, транспортка, колхоз, совхоз, машина-трактор станциязы бүрүзүнге, бистиң улуг тудуп тургузуушкунувустуң бүгү фронтуларынга күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыры дээш ёзулуг улусчу калбак шимчээшкинни чорудар.

Совет улус оларның мурнунда туруп турар сорулгаларның бүгү улуун эки билип турар. Ол сорулгаларны боттандырары бистиң Төрээн чуртувусту чаа бедикче көдүрер, ажылчы чоннарның чаагай чоруун көдүреринге, социалистиг ниитилелдиң бүгү талалыг чечектелиишкининге чедирер дээрзинге ол бүзүрелдиг. Бүттүнген чүүлдүң болгаш бүттүнер ужурлуг чүүлдүң кайгамчык улуун ханы медереп билиишкин-биле совет кижилер дүүн соңгулда участоктарынче чоруп турган. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш найыралдыг, организастыг бадылаашкыннары-биле олар чурттуң экономиказын болгаш культуразын улам ыңай көдүрери дээш демиседжиринге боттарының шиитпирлиин көргүскеннер, улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарынга бараан болуп турар партияның иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүнү-биле деткип турарын илереткеннер.

Бистиң Төрээн чуртувус коммунистиг тургузуушкунга бүгү чаа-чаа тиилелгелерни чедип албышаан, бодунуң күштериниң чечектелиишкининде бурунгаар чоруп орар. ССРЭ-ниң бүгү улустары Төрээн Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан. Партияның, чазактың болгаш улустуң бузулбас каттыжыышкыны — бистиң бүгү тиилелгелеривистиң үнер дөзү, бистиң коммунизмче бурунгаар чедиишкинниг шимчээшкинивистиң үндезини.

(«Правданың» март 15-теги мурнуку чүүлү).

Совет улус Коммунистиг партия дээш, коммунизм дээш бадылаан

Патриотчу улуг көдүрлүүшкүн

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларының хүнүнге ленинградчылар бүгү совет кижилер дег күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужурашкан.

Байырланчыг кылдыр каастапшиметтинген кудумчуларда болгаш шөлдерде күрүне туктары кызаңайнып турганнар. Чер болганда хайныышкынныг.

Кировский соңгулда округу. Маңаа Эвилелдиң Совединиң депутадынга К. Е. Ворошилов, Националдар Совединиң депутадынга «Рабочий» фабриканың чаартыкчы пөсчүзү М. П. Материкова бадыладыр. Кировский округта чаа № 43 соңгулда участогу. Ооң девискээринде Киров заводтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының чурттаалга хоорайы өзүп үнген. Хөй каъттарлыг 8 бажыңнар сөөлгү чылдарның дургузунда туттунган. Хоочун ажылчын разметчик М. В. Федоров бадылаан. Ол болза, бүдүрүлгеде кончуг эки бүдүрүлгечи, бодунуң херээниң мастери ышкаш билдингир. Федоровтарның бүгү өг-бүлези заводта ажылдап турар. Олар ол хүн бистиң күчүлүг Төрээн чуртувустуң улам ыңайгы чедиишкиннери, коммунизм дээш бадылааннар.

Нарва заставазының бүгү соңгулда участоктарынга бадылаашкыннар найыралдыг болгаш организастыг эрткен. Баштайгы шактарда-ла соңгукчуларның хөй нуруузу боттарының хамааты хүлээлгелерин күүсеткеннер.

Васильев ортулуун «Эртемниң ортулуу» деп Ленинградта адап турар. Мында ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының улуг эртем-шинчилел институттары болгаш лабораториялары, чуртта хоочун университеттерниң бирээзи уран-чүүл, музей Академиязы мөөңнеттинген. № 70 соңгулда участогунга бир дугаарында А. А. Жданов аттыг университеттиң химия эртем-шинчилел институдунуң директору Н. А. Домнин, ол дээди өөредилге чериниң кафедра эргелекчизи профессор В. М. Четыркин, профессор Д. В. Тищенко болгаш өскелер-даа келгеннер.

Калининский, Московский, Фрунзенский, Смольнинский, Невский болгаш Ленинградтың өске-даа соңгулда участоктарынга, областың колхозтарынга, МТС-теринге болгаш совхозтарынга бадылаашкыннар найыралдыг эрткен. Соңгулдалар хүнүнде Ленин хоорайның соңгукчулары партияны болгаш чазакты долгандыр каттышканын, коммунизм дээш карак-кызыл ажылдаарынга белениң база катап көргүскеннер.

(СЭТА).

Совет Конституцияның тугунуң адаа-биле

ТАШКЕНТ. Бүгү улустуң байырлалы узбек черге час-биле кады келген. Мурнуу чүктен хүннүң херели хоорайларның болгаш кишлактарның кудумчуларын болгаш шөлдерин херелдендирип турган. Ол кудумчулар-биле аас-кежиктиг совет кижилер соңгулда участоктарынче чоруп турганнар.

...Республиканың найысалы бодунуң байырланчыг каасталгазы-биле онзагай апарган турган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга Л. М. Кагановичиниң бадылатыраы Ташкент-Ленинский соңгулда округунуң соңгулда участоктары хайныышкынныг турган. Маңаа машина тудукчулары болгаш демир-орукчулар, эртем-шинчилел институттарының болгаш конструкторлар бюроларының ажылдакчылары, калбак хереглелдиң барааннарын бүдүрүп үндүрүп турар бүдүрүлгелерниң ажылчыннары болгаш тускай эртемниглери бадылааннар. Дүште-ле бүгү соңгулда участоктарынга соңгукчуларның хөй нуруузу бадылапкан турган.

Республиканың колхозчулары, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылчыннары Төрээн чуртка кызыгаар чок бердингенин, партияның онаалдазы — көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг хөгжүдерин амыдыралга дүрген боттандырар дээш беленин көргүскеннер. Узбекистанның мурнуу талакы районнарының хөвеңчилери соңгулдалар хүнүн хөвең тарылгазының эгелээни-биле демдеглээннер. Чаа-чаа суггарылга бугалары болгаш суг шыгжамырлары чедиишкинниг туттунуп турар.

(СЭТА).

Оожум океанның эриктеринде

ВЛАДИВОСТОК. Бистиң Төрээн чуртувустуң эртени оожум океанның эриктеринден эгелээр. Москвага ам-даа дүн ортузу турда, а Владивостоктуң соңгукчулары бүгү улустуң байырлалы ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнүң эгелээни-биле бот-боттарынга өөрүшкүлүг байырларын чедирижип турарлар.

Ол эртен пароход доктаар Золотой Рог деп шенекке хүн дээп, хоорайда онза чараш апарган турган. «Якутия» пароходка бадылаашкын найыралдыг болгаш организастыг эгелээн. Ол пароход квартал планының эң сөөлгү чорууушкунун кылып доскаш, Владивостоктуң портунга каш-ла шак мурнунда кээп доктааганы ол.

Владивостоктуу-биле таптыг-ла эртенгиниң 6 шак турда Ыраккы Чөөн-чүктүң далай пароходствозунуң өске-даа судноларында эштип чоруур соңгулда участоктарының эжиктери ажыттынган.

«Магнитогорск» пароходтуң капитаны эш Старыгинниң дыңнатканы болза: «Индий далайда чоруп тур бис. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга алдар кылдыр алган хүлээлгени экипаж ажыр күүсеткен. План онаалдазын 11 ажыг хуу болуп турар дүргедээшкин-биле чоруп ор бис. Эртенгиниң 7 шакта-ла суднонуң бүгү далайжылары бадылапканнар».

Приморьениң «Сад-город» деп курортунуң эң эки бажыңнарының бирээзинде № 86 соңгулда участогу бар. Хабаровск крайның Кур-Урмийский районундан дыштаныры-биле келген балыкчы ороч И. Удинкан маңаа бир дугаарында бюллетеньнерни алган. Ооң соон дарый соңгулда комиссиязының столунга Амурдан келген алдын тывыкчызы А. Тазов болгаш өскелер-даа келгеннер.

(СЭТА).

Алтайда чаа келгеннерниң бадылаашкыны

БАРНАУЛ. Калбак делгем бай край—Алтайның хоорайлары болгаш суурлары март 14-те эртен эрте одунган. Күрүнениң чугула ужур-дузалыг херээ кур база куруккан черлерниң калбак делгем шөлдерин чечектелип турар ховулар кылдыр хуулдурары-биле Москвадан, Ленинградтан, Кубаньдан боже келген муң-муң аныяк патриоттар бо хүннерде сибирьжилерниң күш-ажылчы өг-бүлелерин долганнар.

Төрээн чурттуң чорутканнарының кээп доктаап турганы Барнаулдуң педагогика институдунуң ниити чурттаалга чериниң дужунда соңгулда участогу бар. Эртен эрте боже Орлов областың эң эки бригадир-трактористериниң бирээзи комсомолчу И. Бабенков бодунуң бригадазы-биле кады келген. Аныяк патриоттар бадылаан дораан-на, оларны улуг ажылдар манап турар суурларже ол хүн-не чоруп турганнар. Ол хүн Алтайның МТС-теринче болгаш совхозтарынче Курск областың болгаш Краснодар крайның механизаторлары ол ышкаш чоруп турганнар.

Угловский районга ол хүнде бүдүн чартык чүс хире чаа келгеннер бадылааннар. Оларның аразында МТС-тиң трактор бригадазының бригадири Я. Сененюта база бар. Ол чоокта чаа-ла Кубаньдан Сибирьже чедип келген. Механиктер бодунуң бригадазы-биле кады Алтайже чоруткан. Мында ооң мурнунда ажыл-херектиң улуг шөлү ажыттынган. Угловский районга крайда эң-не улуг чер, 80 муң хире гектар чер аңдартынар.

Алтайның ийи муң ажыг чаа келгеннери бадылаашкыннарга киришкеннер.

(СЭТА).

Чаңгыс эп-сеткилдиң көргүзүү

Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннары бүгү улустуң байырлалы—соңгулдаларны чаңгыс эп-сеткилдиң көргүзүү кылдыр эрттирген. Бадылаашкынга соңгукчулар бүрүн киришкен, а оларның 99,75 хуузу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу дээш бадылаан.

Чадааның машина-трактор станциязының механизаторлары соңгулдалар хүнүнге уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерин ак-сеткилдиг күүсеткен. Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналары септээриниң планы хуусаазының бетинде күүсеттинген. Коллективте коммунист Очур-оол трактор септээриниң хүн онаалдазын 175 хуу, а дарган Тыртык 275 хуу күүседип турган. Ол ышкаш АТК бо чылдың баштайгы кварталының сөөртүлге планын 15 хонук бурунгаар 102 хуу күүсеткен.

Хорум-Даг, Хөндергей, Чыргакы участоктарынга бадылаашкыннар эртенгиниң 8 шакта-ла доозулган турган. «Большевик» колхоз бо чылын тарылгазының шөлүн эрткен чылдыындан 70 гектар калбартырын көрүп турар. Үрезин шупту белен; парник ажыл-агыйынга 3 оңгарлар, 60 рамалар, ирик-торфтуг 38 муң савалар кылдынган; дүжүттү бедидеринге 600 тонна өдек, 2,5 тонна хүл шөлдерде төктүнген; 200 гектарда хар мөөңнээшкинин, 12 гектарда булуктадыышкынны чоруткан. Ол болза, колхозчу ишчилерниң соңгулдалар хүнүнге күш-ажылчы белээ.

Соңгукчуларның бедик идепкейи

Тес-Хем районнуң бүгү соңгулда участоктарынга бадылаашкыннар хүндүскүнүң 12 шакта бүрүн доозулган турган. Үстүү-Шынаа участогунга соңгукчулар эң организастыг болгаш патриотчу байдалды илереткен, аңаа бадылаашкын үш шак иштинде доозулган.

Чыргаландыда Калинин аттыг колхоз соңгулдалар хүнүнге биче эвес чедиишкиннерлиг ужурашкан: тудугга муң ажыг кубометр ыяшты белеткээн. Дажының дарганнар бөлүү аъттың 16 андазыннарын, 54 илиирлерин, 2 сеялкаларны болгаш 23 тергелерни септээн. Ол участокка баштай бадылаан малчын Коданмайның чугаалааны болза:

—Эрткен чылын күш-хүннүң немелде төлевиринге 13 хураганнар алган мен, бөгүнге чедир төрээн 132 хоюмдан алганым 140 хураганнар семис доругуп турар. Чоннуң чаагай амыдыралының улам чечектелиишкини, коммунизмниң улуг тиилелгелери дээш бадыладым.

Коммунистиг партияның политиказы дээш

Районнуң 19 соңгулда участоктарындан 17 участоктарга бадылаашкын эртенгиниң 9 шакта бүрүн доозулган, а удатпаанда шупту соңгукчулар бадылапканының дугайында медээлер Барыын-Хемчик районнуң ыраккы Кара-Хөл болгаш өске-даа участоктарындан бүрүн четчележип келген. Сукпак, Хөл-Өөжү болгаш өске-даа соңгулда участоктарының төвүнге соңгукчуларның 70 ажыг хуузу бадылаашкын эгелээриниң ырак мурнунда чыглып келген турган.

Бүгү улустуң байырлалының хүнүнге чедиишкиннерин түңневишаан, улам бедик көргүзүглерлиг болурунга ажылчы чоннар белениң илереткеннер. Эрги-Барлыкта «Большевик» колхозтуң кежигүннеринден 200 кижи март 13—14 хүннеринде ында школага 300 кубометр оттулар ыяш белеткеп берген. Шак ындыг күш-ажылчы көдүрлүүшкүннер районнуң өске-даа черлеринге болуп турган.

Районнуң соңгукчулары бадылаашкынга шупту киришкен, а оларның 99,99 хуузу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу дээш бадылаан. Ол болза, бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың политиказының шынныын, чоннуң чаңгыс эп-сеткилдииниң улам-на бүзүредип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң дээди өөредилгезиниң Кол эргелелиниң болгаш ортумак тускай өөредилге черлериниң эргелелиниң албан черлериниң, организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң базазынга үндезилээш ниити-эвилелдиң болур ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министерствозун тургускан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны даңзы ёзугаар өөредилге черлерин, албан черлерин, организацияларны болгаш бүдүрүлгелерни ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министерствозунга шилчидип берген.

ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министринге эш Вячеслав Петрович **Елютин** томуйлатырган.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму эш Георгий Федорович **Александровту** ССРЭ-ниң Культура министринге томуйлаан.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму эш Н. К. **Пономаренкону** Казахстанның КП ТК-зының Бирги секретарынга соңгутурганы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Культура министри хүлээлгезинден хостаан.

Ташкентский-Ленинский соңгулда округунуң соңгукчуларының 1954 чылдың март 11-де ууралынга

эш Л. М. КАГАНОВИЧИНИҢ чугаазы

Эргим эштер! ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга силерниң мээң кандидатурамны депшидип үндүргеш, меңээ көргүскениңер улуг идегел дээш силерге болгаш Ташкентский-Ленинский соңгулда округунуң бүгү соңгукчуларынга бодумнуң өөрүп четиргенимни илередип тур мен. Мен силерниң идегелиңерни—хамыктың мурнунда бистиң алдарлыг ленинчи партиявыска идегел кылдыр билип тур мен. Бистиң улуг партиявыстың кежигүнү болганымда улустуң аас-кежиин дээш, коммунизм дээш демиселге бүгү күштеримни моон соңгаар-даа харамнанмазымны болгаш гениалдыг Ленинниң, ооң херээниң улуг үргүлчүлекчизи Сталинниң, бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың өөредип турары ышкаш улустуң идегелин кезээде үнелээримни бүзүредип тур мен. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттар соңгулдалары бистиң күрүневистиң амыдыралынга болгаш Совет Эвилелиниң хамааты бүрүзүнүң политиктиг ажыл-чорудулгазынга эң улуг болуушкун болуп турар. Соңгулдалар болза, чүгле бистиң бүгү ажыл-чорудулгавыстың хыналдазы болуп турар эвес, харын ажылчы массаларның бүгү күштерин болгаш чогаадыкчы энергиязын коммунистиг тургузуушкунның чаа эң улуг сорулгаларын шиитпирлээринче база мөөңнеп турар.

Бистиң Төрээн чуртувустуң долу эргелиг ээлери болур совет соңгукчулар, бүгү совет улус кылдынган ажылдың түңнелдерин үндүрүп, бар четпестерни хынамчалыг илередип, коммунизмче тиилелгелиг бурунгаар шимчээшкинниң улам ыңайгы оруктарын айтып турар. Совет социалистиг демократияның эң чугула онзагай байдалдарының бирээзи, ооң буржуаз демократиядан эң улуг артык күштериниң бирээзи—ында. Улуг Ленин пролетаржы демократия, Совет эрге-чагырга, «кандыг-даа буржуаз демократиядан болгаш эң демократтыг буржуаз республикадан **миллион катап демократжыргы**» деп онзалап демдеглевишаан, буржуаз демократия «капитализмниң-даа үезинде кызы, үзе кестирген нүгүлчү арынүүржү болуп, байларга тамчык болуп, мөлчүткеннерге, ядыыларга туттуруушкун болгаш мегелединшкин болуп турар» деп бижээн.

Бистиң чуртувус ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдалары бүрүзүнге чаа-чаа тиилелгелер-биле чаа көдүрлүүшкүнге ужуражып турар, чүге дээрге, совет улустуң бажында Коммунистиг партия чоруп турар. Ажылчын аңгыга болгаш бүгү ажылчы чоннарга шынчызын база капиталистерниң болгаш помещиктерниң дарлалындан оларның хосталгазының херээнге, улустарның хосталгазы дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш демиселдиң херээнге бердингенин бодунуң догуннаашкынының 50 чылдарының дургузунда көргүскен бодунуң партиязынга совет улус ынак.

Ооң ужурундан бистиң партиявыстың улус-биле сырый каттыжышкыны сыныш чок бузулбас болуп келген болгаш чүс-чүс чылдарда ындыг болуп артар-даа. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чуртувус ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга күштерниң чечектелиишкининде, коммунистиг тургузуушкунның чаа-чаа улуг тиилелгелери-биле ужуражып турар. Дайын соолундеги катап тургузуушкунның болгаш улус ажыл-агыйының улам ыңайгы хөгжүлдезиниң эң берге сорулгазын Совет күрүне дашкаартан кандыг-даа дузаламчы чокка күүсеткенин патриоттуг сеткил-сагыштың ханызындан улуг көдүрлүүшкүн-биле чугаалап болур бис, чүге дээрге, дээрги маршаллдарның болгаш өске-даа «буянныгларның дузаламчызын» хүлээвээн бис. Ол сорулганы боттарывыстың хууда күштеривис-биле күүседип, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң хамаарышпас чоруун, күчүзүн болгаш алдарын чүгле хевээр артырган эвес, харын кайгамчык улуг хемчээл-биле быжыглап, бүгү делегейге ат-алдарын көвүдеткен бис. **(Адыш часкаашкыны).**

ССРЭ-ниң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга соңгулдалар эрттип турар бистиң чуртувуста байдалды тодаргайлап турар кол чүүл дээрге, **бистиң чуртувустуң чаа улуг көдүрлүүшкүнүнүң үезинге** киргени болур.

Совет улус дайын соолундеги бирги беш чыл планын чединишкинниг доосказ, дайынның үзе киргени тайбың күш-ажылдың деңнелин бодунуң бурунгаар түлүктүг шимчээшкини-биле хөй катап ажырган. Кол көргүзүлделерниң талазы-биле эрткен дөрт чылдарның дургузунда бистиң өзүлдевистиң темпилери 1946—1950 чылдарның үезиниң темпилери-биле деңнээрге, бедик болуп турар.

Дөрт чылдың дургузунда ССРЭ-де үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 78 хуу улгаткан. Бистиң күрүневистиң чечектелиишкининиң болгаш чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаарының кезээде кол базазы болуп келген болгаш болур-даа. Аар үлетпүрнүң хөгжүлдезинде бистиң чаа улуг чединишкиннерни чедип алганывыс онза өөрүнчүг болуп турар.

Узбек ССР-ниң үлетпүрү чединишкинниг хөгжүп турар.

Ооң-биле кады үлетпүрнүң улус хереглелиниң чүүлдерин бүдүрүп турар адырларынга база өзүлде болган. Ынчангаш өзүлде биче эвес, ынчалза-даа ол бисти хандырбайн турар, чүге дээрге, совет кижилерниң хереглели, ол бүгү чүүлдерге оларның негелдези улам дүрген өзүп турар. Өзүп турар негелделер-биле эвес, а харын оларны бүгү хемчеглер-биле хандырар дээш демисежир херек деп чүве билдингир. **(Каткы. Адыш часкаашкыны).** Партияның Төп Комитети болгаш Совет чазак ийи—үш чылдың иштинде улус хереглелиниң бараанннарын бүдүрерин күштүг-биле улгаттырарын болгаш ол бараанннарның элбекшилин тургузарын көрүп турар улуг программаны чогаадып кылган. Ол сорулганың чединишкинниг шиитпирлетинеринге улус бүзүреп болур. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Ол сорулганы шиитпирлээрде чүгле чаа бүдүрүлгелерни тудар эвес, харын ажылдап турар бүдүрүлгелерде бүгү курлавырларны ажыглалга киирер, ылаңгыя ажылдың мурнакчы методтарын улуг эвес бөлүкке чедиңгир болдурбайн, харын оларны улам калбартыр, продукцияны бирги декадада ийиги болгаш үшкү декадаларга көөрде, оранчок эвээшти бүдүрер, бүдүрүлгелерниң ажылында доктаамал эвес чорукту узуткаар, тодаргайлаарга, бүдүрүлге күчүлерин декаданың бирги хүннеринден эгелээш ажыглаар, мурнакчы бүдүрүлгелерниң планнарны ажыр күүсеткенин түңнелдерин сыңырып турар хожудангай бүдүрүлгелерни көдүрүп үндүрер, чаа техниканы эки ажыглаар болгаш продукцияның шынарын экижидер херек.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде бистиң чуртувус улуг чединишкиннерни чедип алган. Ынчалза-даа хоорайларның чонунуң өзүлдези, улус хереглелиниң өзүлдези, дүрген өзүп турар чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн долу хемчээл-биле хандырарының эргежок чугулазы көдээ ажыл-агый продукциязының өзүлдезин негеп турар, чүге дээрге, амгы деңнел бистиң хереглелдеривисти хандырып шыдавас.

Ооң уламындан СЭКП ТК-ның чоокта чаа болуп эрткен Пленуму Казахстанга, Сибирьге, Уралга, Поволжьеге болгаш чурттуң өске-даа районнарынга кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының улуг программазын айыткан. Бодунуң хемчээлдериниң талазы-биле ол берге болгаш кайгамчык улуг сорулганы улуг күш болуп турар бистиң партиявыс удурткан чүгле Совет күрүне күүседип шыдаар. **(Адыш часкаашкыны).**

Партия биле чазактың шиитпирлеринден узбек эштер боттарынга база чогуур түңнелдерни үндүрер апаар.

Хөвең ажылында кол четпестерниң бирээзи болза, колхозтарның үштүң бир кезии чавыс дүжүттүг берип турары болур. Күскү чер аңдарылгазында хожудаашкын база бар. Колхозтарны ылаңгыя шыырак дарга кадрлар-биле быжыглап, бүгү-ле колхозтарга хөвең дүжүдүнүң бедиишкинин чедип алыры, суггарылга четкилерин калбартып, оларның ажыглалын экижидери, чаа-чаа черлерни шиңгээдип алыры эргежок чугула.

Хөвең ажылының талазы-биле Узбекистанның чединишкиннери улуг болгаш маргылдаа чок. Ынчалза-жок, мында чедип алдынган деңнел бистиң сеткиливисти хандырып база шыдавас. Мынчангаш СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хөвең ажылын улам ыңай хөгжүдер дугайында улуг шиитпирни чоокта чаа хүлээп алганының ужуру ында. Узбек улус ол сорулганы Узбекистанның Коммунистиг партиязының болгаш чазааның удуртулгазы-биле чединишкинниг күүседип, ынчангаш улус хереглелиниң чүүлдериниң элбекшилин дүрген тургузарының херээнге бодунуң салыышкынын киирер дээрзинге бүзүрээр бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Улус ажыл-агыйынга улуг рольду транспорт ойнаар. Транспорт болза, үлетпүр биле чер ажылының харылзаазынга материалдыг үндезин болур деп улуг Ленин айтып турган. Транспорт болза, улус ажыл-агыйының өзүп турар адырларының сөөртүлге негелделерин чүгле хандырар эвес, харын хөгжүлдеге шаптыктавас болганда ону мурнаан турар ужурлуг. Улус ажыл-агыйының өске адырларында ышкаш, транспорт талазы-биле бистер эрткен дөрт чылдарда дыка улуг чединишкиннерлиг болган бис. Дайын үезиниң үрелиишкиннерин бис чүгле узуткап шыдаан эвес, харын транспорттуң хөгжүлдезинге хөй-хөй чүүлдерни кылган бис. Сөөртүлге талазы-биле чаа эде тургустунган автомобиль транспортунуң ужур-дузазы өзүп турар.

Ынчалза-даа чуртка аъш-чемниң болгаш улустуң хереглел бараанннарының элбекшилин тургузарының херээнге үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнунда салдынган чаа улуг сорулгалар-биле холбаштыр амгы үеде демир орук, суг, автомобиль транспортунга чаа, бедиткен негелделер салдынып турар төлээде, транспорт айтырыы бистиң мурнувуска бүгү чидии-биле база катап тургустунуп турар.

Транспортчулар боттары, хамыктың мурнунда, чүък-даа, пассажирлер-даа сөөртүлгелеринге боттарының ажылында четпестерни узуткаан, транспорттуң иштики курлавырларын мобилизастаан турары эргежок чугула. Ол болза, хамыктың мурнунда, бар күштерниң ажыглалын экижидерин, транспорт ажылдакчыларының күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидерин, поездилерниң болгаш судноларның шимчээшкинин дүргедедирин, оларның анаа турар чоруун кызырарын, ап чоруур чүъктериниң деңзизин көвүдедип, судноларның чүъктээр күжүн ажыглаарын экижидер болгаш бүгү ажылдың культуразын, ылаңгыя пассажирлерни хандырар херектиң культуразын чаа чадага чедир көдүрерин негеп турар.

Демир оруктарга чүък нормазын бүдүн чартык—ийи катап ажып турар аар чүъктүг поездилерни башкарып турар аар чүъктүң машинистери Иванов, Блинов, Блаженов болгаш оларның салгакчыларының мурнакчы дуржулгазы улуг ужур-дузалыг. Ынчалза-даа ол шимчээшкин ам-даа массалыг болу бербээн. Суг транспортунга судноларбашкарыышкынынга капитан Пушкарёвтуң мурнакчы методу—судноларның шимчээшкинин болгаш чүък сөөртүрүн дүргедедир метод калбаа-биле ажыглатынар ужурлуг.

Чүък болгаш пассажирлер сөөртүлгезинге транспорттуң курлавырларын мобилизастаары-биле чергелештир транспорттуң күштерин хөгжүдери, деритинип үнүүшкүннерин естүрери, тудугларны калбартыры, демир орукту, далай болгаш хем транспортун чаа техника-биле чепсеглээри, чаа күштүг паровозтарны, тепловозтарны болгаш электровозтарны тургузары, далайның болгаш хемниң чаа флодун калбаа-биле хөгжүдери автомобиль транспортун күштелдирери эргежок чугула.

Бүгү транспортчулар, бирги ээлчегде, демир-орукчулар улустуң мурнунга боттарының патриотчу хүлээлгезин күүседир, бурунгаарлаш чоруур болгаш бистиң улус ажыл-агыйывыстың улам ыңай шапкын өзүүшкүнүн сөөртүлге-биле хандырар дээрзинге бистер бүзүреливисти илередип турар бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Чонну хандырар херекке эң чугула сорулга болза, харылзааның—почтаның, телеграфтың, радионуң, телефоннуң ажылын экижидери болур. Ол херекке бис база улуг өзүлделиг-даа болзувусса, өзүп турар негелделерни сан-даа, шынар-даа талазы-биле хандырбайн турар бис.

Бистиң үлетпүрүвүстүң болгаш транспортувустуң чединишкиннеринге улуг рольду тудуг ажылдакчылары ойнаан. Олар аажок улуг ажылды кылганнар.

Чүгле сөөлгү дөрт чылдарның иштинде үлетпүр, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң, культура-амыдырал албан черлериниң, чуртталга бажыңнарының тудуунга 500 миллиард рубльди салган турган, азы мурнундагы дөрт чылдардан 57 хуу хөй болуп турар. Сөөлгү чылдарда хоорайларда болгаш суурларда ажылчыннарга база албан-хаакчыларга 183 миллион дөрбелчин метр ажыг чурттала шөлүн, колхозчуларга болгаш көдээ интеллигенцияга 4 миллион ажыг бажыңнарны туткан. Ол-ла дөрт чылдарның иштинде Узбекистанга 750 муң дөрбелчин метр чурттала шөлүн, ооң иштинде 1950—1953 чылдарда 700 муң дөрбелчин метр чурттала шөлүн ажыглалга киирген.

Бисте чедип алдынганы ышкаш тудугнуң ындыг темпилери делегейниң чаңгыс-даа чуртунда чок, ынчанмыже чурттаар бажың бисте чедишпейн турар. Бир эвес бүгү-ле хереглелдерден эң чидиг болуп турар хереглел ам чурттаар бажыңда деп чугаалаар болзумза, чазыг болбас боор деп бодай-дыр мен. Партия болгаш чазак ол айтырыгны дүргенне шиитпирлээр дугайында сагыш салып турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң тудугжуларывыстың ачы-хавыязын чогууру-биле үнелеп көрүп тура, оларның ажылында тудугнуң хуусааларын узамдыктырары, механизмнерни багай ажыглаары, тудугнуң бедик үнелии, чаңгыс-аай төлевилээшкинни чедир үнелевейн турары ышкаш, ындыг улуг четпестерни эскерип көрбейн барып болбас бис.

Бистиң архитекторларывыс дыка бурунгаар барган болгаш архитектурлуг төлевилелдерниң шынарын экижиткеннер. Ынчалза-даа оларда четпестер бар. Олар даштыкы хевирже эвээш хандыкшааш, а квартираларның алыс бодунче, утказынче, иштики таарымчалыынче хөй кичээнгей салыр ужурлуг. Бир эвес бажыңның дашты чараш, а квартира эпчок болза, эки чүве чүү боор. Чараштаашкынны таарымчалал-биле холбаштырар херек. **(Адыш часкаашкыны).**

Тудуг материалдарының үлетпүрү улус ажыл-агыйының улуг индустриалдыг адыры, тудугнуң материалдыг сууру болу берген. Ынчалзажок демир бетоннуң, улуг-улуг шлак-блоктарның, ажыктыг туйбуунуң, экижиткен сантехниканың бүдүрүлгези сайзыраан турар ужурлуг.

Үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйының талазында бар чединишкиннерниң болгаш нииити экономиктиг көдүрлүүшкүннүң түңнелинде, улус массаларның материалдыг чаагай чорууну база культурлуг деңнелиниң улуг бедиишкини бисте болдунган. Ынчалза-даа бистер эң чоокку чылдарда улустуң материалдыг чаагай чорууну улам көскү кылдыр көдүрер болгаш аъш-чем база үлетпүр бараанннарының четчир чорууну хандырарын бодап турар болгаш хандырар ужурлуг-даа бис. Ооң-биле деңге садыгны организастаарын болгаш хереглекчилерни хандырарын экижидер херек.

Бистиң четпестеривистиң дугайын оларны узуткаар дээш чугаалап турар бис. Бодувустуң четпестеривисти шүгүмчүлээривиске дайзыннар ажыглап: оларда четпестер болгаш бергелер бар-дыр эвеспе—деп оларның чугаалаарындан кортпас бис. Бис дайзыннарга херектиг кылдыр чурттавайн, оларга мактатырар деп ажылдавайн, оларның дижин шалыырындан кортпайн турар бис. Чок, бистиң улузувуска аас-кежик дайзыннарга—дижин шалыырларга өжээн кылдыр чурттап келген болгаш чурттаар бис, демисежип келген болгаш демисежир-даа бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Бир эвес дайын болбаан болза, үлетпүр болгаш аъш-чем бараанннарының элбекшили бөгүн биске турар ийик деп чүвени бис билир бис. Улустуң хереглел чүүлдериниң бүдүрүлгезин болгаш көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезин аар индустрияның үндезининге дөрткү беш чылда, 1943 чылдың соонда-ла канчаар-даа аажок улуу-биле калбарткан турар ийик бис. Бистиң күжениишкиннеривисти ажыл-агыйны база хамыктың мурнунда, аар индустрияны катап тургузарынче угландырар ужурлуг болган бис.

Дайын мурнундагы он чылдарда бис Ленинниң планын—бистиң чуртувусту индустриализастаарынче, бүдүрүлгениң чепсек-херекселдериниң бүдүрүлгезин шапкын хөгжүдеринче күжениишкиннеривисти мөөңнеп турган бис, база ол карачаңгыс шын чүүл болган. Бир эвес бис ону ынчаар кылбаан болзувусса, Ада-чурттуң Улуг дайынынга тиилелгени чедип албаан турар ийик бис, база ол хөй чүс чылдарга артып калыр аштырыышкын болур ийик. Ол төөгүге көстүп көрбээн, бодунуң хемчээлдериниң болгаш темпилериниң талазы-биле аажок улуг, берге сорулганы алдарлыг Коммунистиг партияга болгаш ооң эш Сталинга баштаткан Төп Комитединге удуртурган совет улус маадырлыг күжениишкиннери-биле чединишкинниг шиитпирлээн. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң партиявыстың бүгү политиказы марксизм-ленинизмниң эртемниг үндезининге үндезилетинип турар. В. И. Ленин мынча деп бижээн: «Революсчу болгаш социализмниң талалакчызы азы черле ниитизи-биле коммунист болуру чедишпес. Бүгү илчирбени салбас болгаш дараазындагы звеноже шилчилгени быжыы-биле белеткээр дээш, бүгү-ле күштер-биле туттунар ужурлуг шак ындыг онзагай звенону онзагай ‚үе бүрүзүнде тып билир херек...».

Коммунистиг тургузуушкунның илчирбезиниң дараазындагы звенозунче шилчилгени быжыы-биле белеткеп алыр дээш, амгы үеде бистиң бүгү күштер-биле туттунуп алган чаа звеновус—улустуң хереглел бараанннарының бүдүрүлгезин көдүрери—ооң мурнуу чарыында звенону —аар индустрияны —херек чок деп көрбейн турар, харын сыр дедир, чүгле ооң суурунга болдунуп болур. Бо звенону бис моон соңгаар-даа боттарывыстың холдарывыска быжыг тудуп, аар үлетпүрнүң хөгжүлдезин бурунгаар бүгү хемчеглер-биле шимчедир бис.

Партия болза, улустуң хереглел бараанннарының бүдүрүлгезин болгаш чоңга аъш-чемниң база чиик үлетпүрге чиг-эттиң үнер дөзү болур көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң звенозундан туттунуп алган, ол звенону бодунуң холундан салбас болгаш коммунистиг ниитилелди тургузарынче быжыг шилчилгени хандырар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Эрткен чартык чылдың дургузунда партияның ТК-зы болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели көдээ ажыл-агыйның болгаш улустуң хереглел бараанннарының үлетпүрүнүң талазы-биле элээн хөй чугула шиитпирлерни ажылдап кылган, ол шиитпирлер ажылчын аңгының тараачыннар-биле эвилелин быжыглаарынга болгаш коммунизм тургузуушкунунга төөгүлүг улуг ужур-дузалыг болуп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга келиривисте бистиң чедип алган эң улуг чүүлүвүс болза, эвилелдешкен республикаларның экономиказының болгаш культуразының улам ыңайгы чечектелиишкини, социалистиг нацияларның улам быжыгыышкыны, деңэргелиг улустарның акы-дуңмалышкы найыралының быжыгыышкыны болур, ол найырал хөй националдыг совет күрүнениң күчүзүнүң үндезини болгаш тиилетирбес күжүнүң үнер дөзү болуп турган болгаш ындыг болуп хевээр артар-даа. Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын байырлааны ол найыралдың көскү илергейлээшкини болган.

Октябрь революциязының туюлунга чедир үрегдээни улустарның хааның кара-бажыңының орнунга социалистиг нацияларның акы-дуңмалышкы найыралының өндүр-улуг бажыңын тургускан. Хостуг улустарнуң өг-бүлезиниң башкарыкчы күжү улуг орус улус болуп турар. **(Адыш часкаашкыны).** Империализмниң кинчизиниң адаанда амдаа чурттап турар улустарның таваржып турары бүгү-ле нииити болгаш национал дарлал база раса ылгаар дошкун чорук ССРЭ-ниң улустарынга шагда-ла эрте берген чүүл болуп турар.

ССРЭ-ниң Конституциязында бижээни: «ССРЭ-ниң хамаатыларының националы болгаш расазы ылгал чокка ажыл-агыйның, күрүнениң, культураның болгаш хөй-ниитиниң политиктиг амыдыралының бүгү адырларынга деңэргелиг чоруу чөрчүп болбас хоойлу болур.

Хамаатыларның расазын болгаш националын барымдалааш, оларның эргезин кандыг-даа янзы-биле шуут ийикпе, шуут эвес кызыгаарлаар, азы харын оларга шуут ийикпе, шуут эвес артык эргелер тыпсыр, база кандыг-бир расаны болгаш националды онзалап көөр, азы өжээн көөр болгаш дорамчылап көөр чорукту хоойлу ёзугаар шиидер».

Совет Эвилелиниң улустарының чаңгыс-эптиг өг-бүлезинде чугула черни ээлеп турар Узбек ССР-ниң үлегеринден Коммунистиг партияның чорудуп турары национал политиказы үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның, улус массаларның чаагай чоруунуң болгаш культуразының үзүктел чок өзүлдези, улустарның найыралының быжыгыышкынын канчаар хандырып турары онза тодаргай көскү. **(Адыш часкаашкыны).**

Чөөн чүктүң совет республикалары, бирги ээлчегде Узбекистан болза, империалистерниң үптелге, дарлал, кулданыг чери кылдыр көрүп турары даштыкы Чөөн чүктүң хосталга күзеп турар чүс-чүс миллион ажылчы чоннарынга чырыткылыг айтыкчы болуп турар.

Улустарны колонийлеп дарлаар араатанзыг «эргезинден» империализм ойталаксавайн турар. Империализмниң дарлалын ап октаарын база тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагериниң күчүлүг күжү—улуг күрүнени тургузарын «дитиккен» Кыдат Улус Республиканың адрезинге империалистер чаңнык, диңмирээшкинниг кыжанып турар. Моол Арат Республика, Корей Улус-Демократтыг Республика болгаш демисежип турар Вьетнам ол лагерьде хүндүлүг черни ээлеп турар.

Азияның болгаш Африканың чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкинниң чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн бис ам көрүп турар бис. Ол шимчээшкинни бисти организастап турар деп империалистерниң меге бодалдары катырынчыг болуп турар. Ону империализм бодунуң дерзии аажылаашкыннары болгаш мугулай политиказы-биле организастап турар. Амгы үеде империализмниң колониалдыг системазының кризизиниң, а ооң-биле кады империализмниң бүгү системазының чидиглениишкинни тодаргай апарган.

Оларның шугулдаашкынында улустар аразында болу берген байдалды канчап-даа тургаш күш-биле өскертир база дайынның оруктарынче «үнер эжикти» дилээр дээш оларның күзел чүткүлү ортан болуп турар. Чогум-на ооң ужурунда олар улустар аразының байдалдарынга чөрүлдээлерни база тургузуп, эндере чепсеглениишкинни калбартып турарлар.

Империалистер ынчаар бодап-даа турза, хамык ужур улустарда-ла болгай. **(Адыш часкаашкыны).** Тайбың дээш шимчээшкин чер бөмбүрзээниң чонунуң калбак массазын шыва алган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге эрткен соңгулдаларның үезинде болгаш ооң соонда тургустунган улустар аразының харылзааларының улуг чөрүлдээлериниң байдалдары турда тайбыңның херээн дайынның өнчүкчөңгээчилеринге үстүрбес төлээде, империалистерниң бодалдарын боттандырбайн үзе шаппышаан, оларны улустарның мурнунга сойгалап илеретпишаан, бистиң партиявыс болгаш Совет чазак тайбың дээш демиселдиң быжыг болгаш чайгылыш чок политиказын чорудуп турар. Ооң-биле кады бистиң чуртувустуң идепкейлиг камгалалын могаг чокка быжыглап турар бис.

Совет Эвилели тайбың дээш, улустар аразының карылзааларында чөрүлдээлерни кошкадыры дээш, дайын кыпсыкчыларын сойгалап илередири дээш демиселдиң улуг болгаш чаагай херээнге улуг чединишкиннерни чедип алган.

Бүгү Ыраккы Чөөн-чүктү база мырынай бүгү делегейни хаара тударынга айыылдыг болуп, Кореяга хып үнген дайынның чалбыыжы өжүртүнген. Маадырлыг корей улус бодунуң шынчы өңнүктериниң деткимчезинге даянгаш, империалистиг агрессияны ойтур шаап, бодунуң хосталгазын камгалап алган болгаш тайбың тургузукчу күш-ажылче кирипкен. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң чазаавыстың тускай медеглел кылып парлааны чоокта чаа болган дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралы ол ышкаш ужур-дузалыг болган.

Партия, чазак болгаш бүгү ажылчы чоннар тайбың база улустар аразының харылзааларынга чөрүлдээлерни кошкадыры дээш моон соңгаар-даа демисешпишаан, ол-ла үеде серемчилелиң бедидер, бистиң чуртувустуң камгалал күчү-шыдалын, база хамыктың мурнунда бистиң алдарлыг чепсектиг Күштеривистиң күчү-шыдалын быжыглаар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилели коммунизмниң чалым хая дег күчүлүг чөлеңгиижи, тиилетирбес быжыг баганазы болуп турар. **(Адыш часкаашкыны).** Ол баганага чүгле ынак болур эвес, харын бистиң хамаарышпас чорууусче болгаш бистиң чаалап алыышкыннарывысче халдаар дайзыннарга кандыг-даа үеде ойтур согуг бээр аргалыг турзун дээш ону сайзырангайжыдар болгаш быжыглаар херек. Бо херекке бис тайбынның, демократияның болгаш социализмниң күчүлүг лагериниң сагыш сеткил каттыжыышкынынга болгаш деткимчезинге, улуг Кыдат Улус Республика-биле база улус демократиязының бүгү чурттарының улустары-биле акы-дуңмалышкы эвилелге даянып турар бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Бис хамыктың мурнунда, ажыл-агыйны улам ыңай көдүрүп, күрүне органнарының организакчы ажыл-агыйжы ролюн бедидип, социалистиг хоойлуну быжыдып тургаш бодувустуң күрүневисти быжыглаар ужурлуг бис. Канцеляржы чоруктуң болгаш бюрократизмниң артыышкыннарын үндүр сывырып тургаш, күрүне аппарадының бодунуң ажылын экижидер ужурлуг бис.

(Төнчүзү 3-кү арында).

Ташкентский-Ленинский соңгулда округунуң соңгукчуларының 1954 чылдың март 11-де хуралынга

эш Л. М. КАГАНОВИЧИНИҢ чугаазы

(Төнчүзү).

Бис совет эрге-чагырганың органнарының массалар-биле харылзаазын быжыглаар болгаш күштелдирер, улам ыңайгы демиселче чорудар, тиилелгелерни чедип алыр дээш бодунуң төрээн Совет чазаан долгандыр улам-на сырый каттыжар, ажылчы массаларның социалистиг чарыжын болгаш чогаадыкчы чоруун бүгү хемчег-биле хөгжүдер ужурлуг бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы бистиң улузувустуң удуртукчу күжү болуп келген, болуп турар болгаш болур-даа.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының гениалдыг баштыңчызы Ленинниң 50 чылдар мурнунда тургусканы улуг партия болза, улустарның аас-кежии дээш, дарлакчыларга болгаш кулданыкчыларга удур демиселге улус-биле каңналып тудушкан.

Бистиң партиявыстың бажында тулчуушкуннарга каңналган Төп Комитет—партияның коллективтиг удуртулгазы туруп турар. Төп Комитет партияны болгаш чуртту чедиишкинниг удуртуп турар. Партия болгаш ооң Төп Комитеди бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалының улам ыңайгы чечектелиишкинин болгаш өзүлдезин хандырып келген болгаш хандырар-даа. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң бүгү улустары ам бисте кажангызындан-даа артык, каң дег кадыг, быжыг мораль-политиктиг чаңгыс-эптиг болгаш Коммунистиг партияны база Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан болуп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү 1954 чылдың март 14-те бүгү соңгукчулар коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкыннарын бербишаан, бистиң чорудуп турарывыс политиканы боттарының чүүлдүгзүнүүшкүнүн болгаш деткиишкинин база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга боттарының улуг идегелин көргүзер дээрзинге Коммунистиг партия бүзүрелдиг. **(Адыш часкаашкыны).**

Коммунизмниң тургузукчузу улуг совет улус делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң күчүлүг Төрээн чуртувус—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыс делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинниң улам-на тиилеп турар тугунуң адаа-биле коммунизм тиилелгезинче, бурунгаар!

(Көдүрлүүшкүннүг байырлаашкын. Шупту туруп келген).

Алма-Атаның хоорай соңгулда округунуң соңгукчуларының 1954 чылдың март 10-да хуралынга

эш П. К. ПОНОМАРЕНКОНУҢ чугаазы

Эштер! ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга мени кандидат кылдыр депшиткен Алма-Атаның хоорай соңгулда округунуң ажылчы чоннарынга ханы өөрүп четиргенимни илередирин чөпшээреп көрүңер. Силерниң бедик идегелиңерни шынзыктырар дээш бүгү күштеримни салырымны Силерге бүзүредип тур мен. **(Адыш часкаашкыны).**

ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөөлгү соңгулдалар эрткенден бээр үениң дургузунда совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның, эртемниң болгаш культура хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган. Күрүнениң индустриалдыг күчү-шыдалы дыка өскен. Заводтарны, фабрикаларны, электростанцияларны, демир оруктарны ажыглалче киирип, оларның тудуушкуну үргүлчүлеп, калбарып турар. Каң эзилдириишкини, прокат бүдүрүлгези, хөмүр даш болгаш нефть тывыжы, машиналар бүдүрүлгези, электри энергиязының бүдүрүп үндүрүүшкүнү, улус хереглелиниң бараанnарының бүдүрүп үндүрүүшкүнү көвүдээн. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң нииити хемчээли 1953 чылда 1940 чылдың бүдүрүлге деңнелин 2,5 катап ашкан. Көдээ ажыл-агый мурнакчы техника-биле улам-на чепсегленип турар. Эртемниң, культураның болгаш кадык-камгалалының албан черлери улам ыңайгы хөгжүлдени алган, дээди өөредилге черлериниң, школаларның, эмнелгелерниң, клубтарның библиотекаларның, кинотеатрларның четкизи өскен.

Улус ажыл-агыйының үзүктел чок өзүлдезинге үндезилээш, чурттуң национал орулгазы үргүлчү бедип, чыл келген тудум-на ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл-төлевири өзүп, колхозчуларның орулгалары көвүдеп, улустуң хереглели өзүп, совет садыг улам өзүп, улуг хөгжүлдени ап база экижип турар.

Бо чылдарда партия болза, кажан кезээдегизи ышкаш Совет социалистиг күрүнениң камгаланыр аргазын күштелдирериниче могаг-чок кичээнгейни салып, совет улустарның тайбың күш-ажылының чөленгижи—чепсектиг күштерни сайзыраңгайжыдып база быжыглап. тайбыңның болгаш улустар аразынга найыралдың политиказын чайгылыш чок чорудуп, улуг кыдат улус-биле, улус демократиязының чурттарының бүгү ажылчы чоннары-биле найыралды быжыглап келген, экономиктиг харылзааларны калбартырын болгаш хөгжүдерин база чер бөмбүрзээниң бүгү чурттары-биле Совет Эвилелиниң найыралдыг харылзааларын тургузарын чедип ап турган.

Бистиң чуртта ажылчын аңгы биле тараачыннарның бузулбас эвилели улам быжыккан. Совет күрүнениң күштериниң болгаш күчү-шыдалының үнер дөзү—улустарның найыралы улам быжыккан. Совет Эвилелиниң улустарының бо бузулбас найыралы болза, изиг совет патриотизмден, коммунистиг ниитилелди тургузарының талазы-биле совет кижилерниң карак кызыл күш-ажылындан, бүгү нацияларның ажылчы чоннарының, национал бөлүктерниң база улустарның үндезин эрге-ажыктарын бодунга каттыштырган. Коммунистиг партияның политиказынга оларның кызыгаар чок деткимчезинден бодунуң илергейлелин тып турар.

Коммунистиг партия болза, СЭКП ТК-ның бүгү соңгукчуларга кыйгырынга илереткен бодунуң соңгулда платформазынга ооң политиказы болза, Совет Төрээн чурттуң күчү-шыдалын моон соңгаар-даа быжыглаарынче угланган турарын, ажылчы массаларның чаагай чоруун чайгылыш чокка бедидерин, ССРЭ-ниң айыыл чок чоруун хандырарын база бүгү делегейге тайбыңның херээн быжыглаарын медеглеп турар.

Бо политиканы боттандырбышаан, бистиң партиявыс улустуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкын болза, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ажыл-чорудулгазының дээди хоойлузу болур деп чүвени удуртулга болдуруп турар.

Партия амгы үеде көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдеринче онза кичээнгей салып турар. 1953 чылдың сентябрьда болган СЭКП ТК-ның Пленуму чоокку ийи—үш чылдарда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң улуг көдүрлүүшкүнүн хандырган турарынче угланган «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» доктаал хүлээп алган.

Колхозчу тараачыннарның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының чогаадыкчы күжениишкиннерин колхозчу ховуларның дүжүттүүн болгаш мал ажылының продуктулуун бедидеринче угландырган, ынчангаш ону социалистиг көдээ ажыл-агыйда ажыглатынмайн турар курлавырларны ажыглаарынче, хожудап турар колхозтарны болгаш районнарны мурнакчыларның деңнелинге чедир кыска хуусаада көдүреринче, аъш-чемниң бүгү продуктуларының, чиг-эттиң бүгү хевирлериниң бүрүн чедимчелии чуртка бар болурун чедип алырынче, бүгү колхозчулар бай шыдалгыр болгаш хандырылгалыг кижилер болган турарынче углаан.

СЭКП ТК-ның Пленуму бо чылдың март 2-де «Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдедириниң дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының дугайында» доктаалды хүлээп алган. Тараа бүдүрүлгезиниң амгы үеде туруп турар деңнели улус ажыл-агыйының өзүп турар хереглелдерин дуглавайн турарын Пленум демдеглээн. Тараа бүдүрүлгезин дыка көвүдедириниң сорулгазы чурттуң мурнунга салдынган. Тараа ажыл-агыйы бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезини болур: тарааны бис хөйнү бүдүрген тудум-на биске чүгле тараа эвес, харын, эът, саржаг болгаш өске-даа продуктулар база хөй болур.

Чер ажылында кол сорулга болуп турар тараа культураларының дүжүттүүн бедидери-биле чергелештир тараа бүдүрүлгезин көвүдедиринге чаа кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыры аажок улуг ужур-дузалыг болуп турар. Мону барымдаалааш, партия болза, күрүнениң чугула сорулгазы болур тараа культураларының тарылгаларын 1954—1955 чылдарда Казахстанның, Сибирьниң, Уралдың, Поволжьениң районнарынга, база Соңгу Кавказтың районнарының чамдык черлеринге кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының күсели-биле 13-тен эвээш эвес миллион гектар кылдыр калбартыр. Ол шөлден 1955 чылда 1100—1200 миллион пуд тараа алдынган турар ужурлуг.

Бо төөгүлүг сорулганы күүседир талазы-биле хүндүлүг болгаш харысалгалыг черни ээлээр аас-кежии Казахстанның ажылчы чоннарынга онаашкан. Республика болза, тараа культураларының тарылгазынга 1954—1955 чылдарда 6,3 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерни, тодаргайлаарга бүгү Совет Эвилелиниң талазы-биле шиңгээдип алза чогуур черниң барык чартын шиңгээдип алган турар ужурлуг. Казахстанга тараа культураларының ниити чыылдазы 1955 чылда 550—600 миллион пудтан эвээш эвес чедир көвүдээн турар ужурлуг.

Бүгү улустуң бо сорулгазын шиитпирлээри республиканың көдээ ажыл-агыйының мал ажылы ышкаш ындыг чугула адырын, а ол ышкаш техниктиг культуралар бүдүрүлгезин бурунгаар шимчедир. Казахстанның улус ажыл-агыйын болгаш культуразын чаа, улам бедик чалага тургузар.

Бо чылдың чазынында Казахстанның колхозтары болгаш совхозтары кур болгаш куруккан черлерге 605 муң гектар кызылтасты болгаш 50 муң гектар чиңгетарааны тараан турар ужурлуг.

Чаа кур болгаш куруккан черлерниң шиңгээдип алырының дугайында СЭКП ТК-ның болгаш чазактың шиитпирин Казахстанның бүгү чону изии-биле байырлап турар. Колхозчулар, МТС-тер, совхозтар болгаш үлетпүр бүдүрүлгелер ажылчыннары, албан-хаакчылар болгаш интеллигенция болза, бо хемчег күрүнеге кайы хире улуг ужур-дузалыг деп чүвени, ону боттандырарының оруунда таваржып турар бергелер барын олар эки билип турарын медереп турарлар, ындыг болза-даа, бүгү улустуң бо эң чугула сорулгазын күүседиринге болгаш ажыр күүседиринге бүгү күштерин салыр деп олар партияга бүзүредип турарлар. **(Адыш часкаашкыны).**

Салдынган сорулганы чүгле күүседир эвес, харын ажыр күүсеткен турар бүгү аргалар Казакстанда бар. Казахстанның үнүш дүжүткүр черлериниң кайгамчык улуг шөлдери андартынмайн чыдып турар болгаш ында ажыглатынмайн чыдар байлактар ажытынмайн турар.

Шуут-ла андарып болур аргалыг деп көрдүнген 30 миллион гектар ажыг черлер республикада бар. Шиңгээтинип алдынмаан үнүш дүжүткүр кур черлерниң шөлү 12 миллион гектар ажыг болуп турар. Бо черлер болза, улуг делгем шөлдер болуп, ол болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү чорудулгазын бүрүнү-биле механизаставышаан, күчүлүг тараа ажыл-агыйларын органзастаарынга бүгү аргаларны тургузуп турар.

Бир эвес Украинада, Кубаньда болгаш хөй санныг тараа бүдүрүп турар өске-даа чамдык областарда андартынган черлер чогуур хемчээлин ашкан турарынга аажок чоок турда, республиканың кол амыдыралы болур Казахстанның соңгу-чөөн областарында шиңгээтинип алдынган черлер болза: Кокчетав обласста—23 хуу, Акмолинскиде—20 хуу, Кустанайда—13,5 хуу болуп турар. 6,3 миллион гектар хире черлерни шиңгээдип алыры дээрге, кызылтас тарылгазының шөлдериниң хемчээлиниң талазы-биле Казахстан 1955 чылда Украинаны чедер дээни ол-дур. **(Адыш часкаашкыны).**

Ажыглатынмаан черлерниң делгем шөлдерин тараа бүдүрүлгезин, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культураларын көвүдединге хаара тудар талазы-биле улуг ажылды улам ыңай үргүлчүлээр аргалар Казахстанда бар.

Кур болгаш куруккан черлерге кандыг түңнелдерни чедип ап болурул деп чүвени Казахстанның соңгу-чөөн областарының дыка хөй колхозтары көргүзүп турар.

Актюбинск областың Степной районунуң эш И. И. Колыванов даргалап турар «Авангард» колхозу 1953 чылда кур черлерге 1500 гектар кызылтасты немештир тараан. Гектар бүрүзүнден 20 центнер дүжүт алдынган. Колхоз 135 муң пуд кызылтасты күрүнеге дужааган, 1,8 миллион рубльдиң орулгазын алган, колхозчуларның бир күш-хүнүнге 4 килограмм кызылтасты база акша-биле 7 рубльди берген. Ниитиниң мал ажылы болгаш колхозчуларның малы мал чемнери-биле бүрүн хандыртынган. Колхоз бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудуушкунун дыка улгаттырган. Колхоз 1954—1955 чылдарда база 3 муң ажыг гектар кур черлерни шиңгээдип алыр деп турар.

Азы база бир мындыг чижек. Ол болза, Кокчетав областың Рузаевский районунуң эш И. Е. Руденко даргалаан Молотов аттыг колхозу болур. Ук колхоз кур черлерни шиңгээдип алырынче 1952 база 1953 чылдарда эгелеп кирген. 1953 чылда колхоз 4.485 гектар тараа культураларының шөлүнден ортумаа-биле 22,2 центнер дүжүттү, ооң иштинде 3.468 гектар кызылтастан 23,5 центнерни алган. Колхоз 1953 чылда 228 муң пуд тарааны күрүнеге дужааган, 2.080 муң рубльдиң акша орулгазын алган, колхозчуларның күш-хүн бүрүзүнге 5 килограмм тарааны база акша-биле 4 рубль 41 көпеекти берген. Кур черлер андарарының планын 1954 чылда колхозка 1500 гектар кылдыр доктааткан, ындыг болза-даа, колхозчулар ук планны көвүдедирин дилеп турарлар.

Ындыг колхозтар Казахстанның областарында ам эвээш эвес.

Амгы үеде партияның болгаш чазактың даалгаларын боттандырар талазы-биле ажыл республикада калбарып турар. Кур болгаш куруккан черлерни андарарынче колхозтар аажок белеткенип турар. Кайызы-даа 20—30 муң гектар тарылга шөлдерлиг 92 чаа улуг тараалаң совхозтар тургустунуп турар. Трактор паркын техника талазы-биле бүрүн белеткелдиг болдуруп, часкы хову ажылдарының пландарын чогаадып, чаа техниканы ап турар. Казахстанның бүгү МТС-теринге болгаш совхозтарынга 1954 чылда он беш аът күштүг 53800 тракторлар келир. Ооң түңнелинде трактор парктары МТС-терге ийи катап, ынчаарга совхозтарга үш катап көвүдээр. Бо болза, кур черлерге тарааны бүдүреринге партия болгаш чазак кайы хире улуг техниктиг базаны тургузуп турарыл деп чүвени көргүзүп турар-дыр. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле Казахстанга бүгү чурт дузалап турар. Чаа черлерни шиңгээдип алыры-биле партияның кыйгырын ёзугаар Казахстанче акы-дуңмалышкы республикалардан комсомолчулар, аныяктар, дээре төлептиг кижилер кээп турар. Москваның, Украинаның, Кубаньның чорутканы баштайгы муң-муң кижилер чаа черлерни шиңгээдип алыр районнарда шагда-ла четкилеп келгилээн. Олар МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылынга изии-биле кирип, боттарының берге болгаш чаагай ажыл-херээнче кирипкеннер. Бистиң сорулгавыс болза, ол кайгамчыктыг аныяктарны төлептиг уткуп алырывыс, оларга эргежок чугула амыдыралдың байдалын болгаш культурлуг хандырылганы тургузуп бээривис болур.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынче эгелеп кирип турар трактористер, механиктер, комбайнёрлар, совхозтар болгаш МТС-тер ажылдакчылары, колхозчулар, партия, совет болгаш ажыл-агый ажылдакчылары болза, бистиң партиявыстың эгелээшкини-биле эгелээн улуг ажыл-херектиң киржикчилери болур, ону шиитпирлээри коммунистиг ниитилелди тургузары дээш бистиң улузувустуң демиселинге шылгарангай черни чугаажок ээлээр сорулганың киржикчилери болур чорук оларга онаашкан деп чоргаарал-биле долдунганнар. **(Адыш часкаашкыны).**

Үнелиг техниктиг культураларны—хөвеңни, чигир свёклазын, сарыг тапкыларны болгаш өскелерни-даа, а ол ышкаш ристи бүдүрери чуртка күрүне талазы-биле чугула ужур-дузалыг болуп турар. Аажок таарымчалыг байдалдар турбужа, ук культураларны бүдүрериниң базазы болур Казахстанның мурнуу областарында бо культураларның ылаңгыя хөвеңниң дүжүдү куду, тарылга шөлдери четпес бооп турар. Ээн-куруг ховулар деп адаар бедик үнүш дүжүткүр чүс-чүс муң гектар черлер чогууру-биле ажыглатынмайн турар.

Ооң-биле чергелештир техниктиг культураларның бедик дүжүттерин алырынга кайы хире байдалдарның барын мурнакчы колхозтар болгаш колхозчулар көргүзүп турар. Рис тарыырының мастерлери Кызыл-Ту» колхозтуң бригадири Ибрай Жахаев, Кзыл-Орда областың «Авангард» колхозунуң звеночузу турган Ким Ман Сам олар гектар бүрүзүнден 150—170 центнер рис дүжүдүн чедип алганнар. Талды-Курган областың «Май 1-зи» колхозтуң сураглыг свёклочузу Ольга Гонаженко бир гектардан 120 ажыг центнер чигир свёклазының дүжүдүн алган. А ынчаарга ээн-куруг ховуларның бедик үнүш дүжүткүр черлерин шиңгээдип алыр чорук чүнү берип болурул деп чүвени Пакта-Аральский районнуң «Коммунист» колхозу көргүзүп турар. Ук колхоз болза, Шаулдерский, Чаяновский база Тюлькубасский районнарны катай алырга хлопчатник тарылгазы ол районнардан 3—4 катап эвээш хирезинде оларның дужаап турары хире хөвеңни элээн каш чыл дургузунда күрүнеге дужаап турар.

Бистиң сорулгавыс болза, техниктиг культуралар бүдүрүлгезиниң шыңгыы шимчедири болур. Борта суггарылга четкилериниң ажаалдазын база ажыглалын экижидери, чаа шөлдерниң суггарылгазын органзастаары, колхозтарга күш-ажылды органзастаарын экижидери, акы-дуңма Узбекстанның дуржулгазын ажыглавышаан, мурнакчы агротехниканы нептередири эргежок чугула.

Казахстанда көдээ ажыл-агыйның чугула адыры үргүлчү мал ажылы болуп келген. Мал чемнериниң чаягаар бүткен 175 миллион гектар чедип турар дыка улуг курлавырлары, шынаалар болгаш одарлар болза, бүгү чүзүн он-он миллион баш малдыг болур арганы Казахстанның колхозтарынга болгаш совхозтарынга берип турар.

Бистиң партиявыстың Төп Комитеди элээн каш чыл бурунгаар Казахстанның колхозчу-шалыпчыларының съездизинге чедирген байырынга мынча деп бижээн: «Казахстанның колхозчу-шалыпчылары... Силерниң мурнуңарда чугула сорулга—кыска хуусаада Казахстанны Чөөн-чүкте социалистиг мал ажылының мурнакчы отряды кылыры болур».

Оортан бээр Казахстанның малчыннары улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Малдың баш санын көвүдеткен, ооң продуктулуун бедидер талазы-биле улуг түңнелдерни чамдык колхозтар чедип алган. Дыка хөй малчыннар боттарының ак-сеткилдиг база карак-кызыл күш-ажылы дээш медальдар болгаш орденнер-биле шаңнаткылаан, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп атты чедип алганнар.

Ооң-биле чергелештир чаягаар бүткен мал чемнериниң курлавырларының элбекшили база малдың баш санын хөгжүдеринге болгаш ооң продуктулуун бедидеринге улуг аргалар бар турбуже, Казахстанның мал ажылы болза, ажыл-агыйның эң хожудангай адыры болуп ам-даа артпышаан турарын шуут чугаалаар херек, ол ышкаш мал ажылындан орулгаларны дыка хөй колхозтарда эки деп санап болбас. Чемгерилгениң, ажаалданың база азыралдың багайының түңнелинде малдың улуг өлүр чоруу база чаш төл алыышкынының эвээш болур чоруу чылдың-на бар болуп турар.

Казахстанның мал ажылын чогууру-биле органзастаар, малдың баш санын көвүдедир болгаш ооң продуктулуун бедидер деп сорулга Казахстанның бүгү колхозтарының болгаш совхозтарының, партия болгаш совет организацияларның мурнунда туруп турар. Казахстан болза, Совет Эвилелинде эъттиң, дүктүң болгаш мал ажылының өске-даа продуктуларының кол берикчизи болур ужурлуг, а ынчаарга мал ажылдыг колхозтар бодунуң ажыл-агыйының деңнелин база колхозчуларның хандырылгалыг болурун көдүрер болгаш көдүрер ужурлуг-даа.

Борта хамыктың мурнунда магадылалдың курлавыр чемнерин тургузарын кииринштирбишаан, чугула чемнер-биле бүгү малды бүрүн хандырар сорулганы шиитпирлээри эргежок чугула. Мал чемнери белеткээр черлерниң шын ажыглаашкынының организациязы-биле, сиген ажаап алыышкынын болгаш ооң транспорттаашкынының механизациязын күштелдирериниң улуг аргалары бар лиманныг суггарылганың күсели-биле шынааларның дүжүттүүн көдүрүп турган, суг чогунуң хараазы-биле амгы үеде ажыглатынмайн турар бедик продуктулуг одарларны сугжударының аргазы-биле ону чедип алган турар ужурлуг. Бойдустуң халавындан малды камгалаар төлээде, малдың саны чоокку ийи чылда мал кажаалары-биле хандыртынган турар ужурлуг.

Мал ажылын чедиишкинниг хөгжүдериниң чугула негелдези болза, малчыннарның материалдыг сонуургалдарын улам ыңай бедидери болгаш мал ажылының, ылаңгыя малды сүрүп одарладыр одарларда ажылдакчыларга эргежок чугула байдалдарны тургузары болур. Бо хемчеглерни боттандырар талазы-биле СЭКП Төп Комитеди болгаш Совет Эвилелиниң чазаа Казахстанга бүгү талалыг дузаламчыны база деткимчени көргүзүп турар.

Эштер, бойдустуң казып алыр чүүлдериниң талазы-биле Казахстан болза, Совет Эвилелиниң байлакшыл районнарының бирээзи болур болгаш үлетпүрнү дыка дүрген хөгжүдүп болурунуң аргалары база бар. Казахстан болза, чоокку келир үеде Совет Эвилелиниң күчүлүг үлетпүр-энергетиктиг базаларының бирээзи болур болгаш болган турар-даа ужурлуг. Ооң-биле чергелештир энергетиканың, хөмүр даш үлетпүрүнүң, а ол ышкаш өңнүг металлургияның чаа бүдүрүлгелериниң тудуушкунунда база бар турар бүдүрүлгелерниң хөгжүлдезинде улуг четпестер бар. Заводтар, шахталар, электростанциялары, чурттаалга бажыңнары, культура-амыдырал болгаш өске-даа тудуглар тудуп турар тудуг организациялары тудуг пландарын чылдың-на күүсетпейн турар.

Республикада бар турар 106 тудуг организацияларындан чүгле 14 организациялар 1953 чылда тудуг планнарын күүсеткен. Сөөлгү дөрт чылда тудуг планнарын күүсетпээн чорук күрүнеден үндүрүп берген 2,2 миллиард ажыг рубльди ажыглавайн баарынга чедирген.

Чурттаалга тудуушкуну тергиин багай чоруп турган. Сөөлгү чылдарның дургузунда чурттаалга тудуушкунунуң планнарының күүселдези кудулаан болгаш чурттаалга черлерин ажыглалга киирери эвээжээн. Чижээ, 1950 чылда республикага чурттаалга тудуушкунунуң планы 98 хуу, 1951 чылда 88 хуу, 1952 чылда 85 хуу, база 1953 чылда — чүгле 77 хуу күүсеткен.

Ажыл-херек Алма-Ата хоорайда онза багай болуп турар. Ында 1951 чылда планга удур чурттаалга черлериниң 54 хуузун, 1952 чылда—52 хуузун, база 1953 чылда планга удур чүгле 42 хуузун ажыглалга киирген. Бо чорук болза, мырыңай шыдажыр аргажок болгаш партия база совет органнарның, а ол ышкаш эвилел министерстволарының онза кичээнгейин негеп турар-дыр. Партия болза, ажылчы чоннарның чурттаалга амыдырал байдалдарын экижидер дугайында онза сагыш салыышкынын илередип турар, ынчангаш тудуг чорудуп турар организацияларда даандырган ажыл-херек дугайында харысалга чок чорук-биле база тудуг организацияларының удуртукчуларының сагылга-чурум чок чоруу-биле шиитпирлиг демисежир херек.

Үлетпүр болгаш чурттаалга тудуушкунун дыка күштелдирер, ажылдап турар үлетпүр бүдүрүлгелерниң ажылын экижидер деп соңгаарлатынмас сорулга бистиң мурнувуста туруп турар.

Ажылчын аңгының, инженер-техниктиг кадрларның база удуртукчу ажылдакчыларның күш-ажылчы күжениишкиннери үлетпүрнүң болгаш транспорттуң мурнунда туруп турар улуг сорулгаларны шиитпирлээринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, продукцияның бот-үнезин чиигедиринче база шынарын экижидеринче угланган турар ужурлуг.

1954—1955 чылдарда 6,3 миллион гектар кур черлерни шиңгээдип алырының, тараа болгаш техниктиг культураларның, бирги ээлчегде хөвеңниң, чигир свёклазының бүдүрүлгезин дыка көвүдедириниң, малдың бүгү чүзүннериниң баш санын улам ыңай хөгжүдериниң база ооң продуктулуун бедидериниң талазы-биле аажок харысалгалыг болгаш хүндүлүг сорулга көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң мурнунда туруп турар.

Казахстанның ажылчы чоннары ажыл-агый тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга социалистиг чарыштың бүгү талалыг калбартпышаан, сырый каттыжып алгаш, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, СЭКП Төп Комитединиң дузаламчызы-биле оларның мурнунга салган сорулгаларын алдарлыы-биле күүседир болгаш ооң-биле бистиң чуртка коммунизм тургузуушкунунуң ниити херээнге улуг салыышкынны киирер дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер! Казахстанның ажылчы чоннары бүгү совет улус ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулдаларга мораль-политиктиг чаңгыс-эптиин, Совет Төрээн чурттуң улам ыңайгы чечектелиишкини дээш демиселге бистиң партиявыстың Төп Комитединиң салган сорулгаларын күүседир талазы-биле кызыгаар чок шиитпирлиин болгаш белеңин көргүзер деп бүзүрелдиг илередирин чөпшээреп көрүңер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Коммунистиг партияның болгаш улустуң улуг каттыжыышкынын сорук киирип турар ниитилел хөгжүлдезиниң күчүлүг күжү, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас найыралы делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет улустарның бузулбас найыралы делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет улусту коммунизмче тиилелгелии-биле аппар чоруур Коммунистиг партия делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Коммунизмниң тургузукчузу — улуг совет улус делгерезин! **(Диңмиттиг, үзүлбес адыш часкаашкыны).**

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ийиги съездизинге 1954 чылдың март 11-де

эш Н. С. ХРУЩЁВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ийи дугаар съездизи болуп турар улусчу Польшага бо алдарлыг хүннерде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, бүгү совет улустуң мурнундан силерге болгаш силерниң нүүрүңерде Польшаның каттышкан ажылчын партиязынга, бүгү польша улуска чүректиң ханызындан акы-дуңманың байырын чедирерин меңээ чөпшээреп көрүңер! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Бистиң-биле найыралдыг Польшаның хостуг улузу каттышкан ажылчын партияның удуртулгазы-биле чорааш, бодунуң маадырлыг күш-ажылы-биле чаа социалистиг амыдыралды тургузуп турар. Бистиң партиявыс, Совет Эвилелиниң улустары бо алдарлыг орукта силерниң чедиишкиниңер бүрүзүнге ханы өөрүп турар.

Польша улустуң чедиишкиннери бисти онза өөртүп турар, чүге дээрге, бистер боттарывыс социалистиг тургузуушкуннуң улуг оруун эртип, ажылчы чоннарны хосталгаже болгаш аас-кежикче, улустуң бүгү амыдыралчы күштерин чечектелиишкинче аппар чыдар ол карачаңгыс шын орукту бодувустуң дуржулгавыска бүзүреп көрген бис.

Социал болгаш национал дарлалдан хостуг чаа ниитилел тургузуунуң тиилелгези дээш демиселге ажылчы кижи-төрелгетен Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның улам тиилеп турар өөредиин удуртулга болдуруп турар.

Ажылчын аңгыга баштаткан польша улус кыска хуусааның иштинде экономика талазы-биле хожудангай буржуаз-помещикчи Польшаны мурнакчы улус-демократтыг күрүне кылдыр хуулдурган. Улус боттары эргелеп турар болгаш улустуң эрге-ажыктарын барымдаалап турар Польша Улус Республика ам бедик хөгжүлделиг индустриалдыг, дүрген өзүп турар улус ажыл-агыйлыг болуп турар болгаш мурнакчы культура хөгжүп турар.

Чаа демократтыг Польша ам мурнукузу ышкаш, даштыкы капиталдың мөлчүлгезиниң чери, империалистиг күрүнелерге чиг-эттиң үнер дөзү, агрессчи бодалдарның чепсээ, империалистерниң чажыт үүлгедиглериниң болгаш хоралакчы чоруктарының чери эвес болуп турар. Улусчу Польша — бодунуң чогуур кызгаарларының иштинге катап каттышкан, бодунуң национал хамаарышпас чоруун бадыткап тургускан хостуг күрүне, база тайбың политиканы болгаш улустар аразының найыралын чайгылыш чок чорудуп турары-биле күчүлүг демократтыг лагерниң быжыг звенозу болур.

Төөгүлүг улуг ужур-дузалыг бо факт болза, эрги Польшаны амданныг дилиндек деп санап чаңчыккан империалистиг араатаннарның калчаалыг чоруун хайындырып турар.

Социализм тургузуушкунунуң оруу-биле чоруп олурар польша улустуң чедип алган улуг чаалап алыышкыннары совет кижилерниң, улусчу Польшаның бүгү шынчы өңнүктериниң чүректерин чоргаарал-биле долдуруп турар.

Силерниң съездиңерге болган отчёт илеткелге польша улустуң демиселиниң болгаш тиилелгелериниң шылгатынган удуртукчу эш Болеслав Берутка баштаткан каттышкан ажылчын партияның Төп Комитединиң болгаш чазактың ажыл-чорудулгазының көскү барымдаазы илеретинген. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Польша улус ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң улуг болгаш нарын сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлеп турар. Экономика талазы-биле катап тургузуушкуннуң үш чыл планын күүсетпишаан, Польшаның ажылчы чону чурттуң индустриализастаарының болгаш социализмниң үндезиннериниң тудуушкунунуң планы деп силерниң шыны-биле адап турарыңар алды чыл планын патриоттуг көдүрлүүшкүн-биле боттандырып турар.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинде дыка улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Польшаның үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1953 чылда-ла 1937 чылдың деңнелин 3,6 катап ашкан. Үлетпүрде социалистиг сектор шуут тергиидеидиг болу берген. Республиканың көдээ ажыл-агыйы хөгжүп турар.

1953 чылда национал орулга 1938 чылдың деңнелин ийи катап ашкан, чоннуң кижи санынга боттуг орулгалар дыка өскен, ол дээрге, дайын мурнундагы Польша-биле деңнээрге, ажылчы чоннарның материалдыг байдалы шыңгыы экижээниниң дугайын чугаалап турар. Польша улустуң байлак талантылары-биле эртем, литература, уран-чүүл, культура хөгжүп турар.

Улусчу эрге-чагыргада, коммунистиг болгаш ажылчын партияларда улустуң эрге-ажыктарындан бедик эрге-ажыктар, улустуң чаагай амыдыралының, ооң өзүп турар материалдыг болгаш сагыш-сеткилдиң негелделерин хандырарының дугайында, төрээн чурттуң чечектелиишкининиң дугайында сагыш салыышкындан артык бедик сагыш салыышкын чок болгаш туруп-даа шыдавас.

Үлетпүрнүң хөгжүлдезинде чедиишкиннерге үндезилээш, улусчу Польшада көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнге эргежок чугула байдалдар тургустунган. Социалистиг үлетпүр көдээ ажыл-агыйны бирги чергениң техниказы-биле, удобрениелер-биле, үлетпүр бараанчары-биле өзүп турар хемчээлдерге хандырып турар. Ажылчын аңгы күш-ажылчы тараачыннарга хүн-бүрүнүң дузазын көргүзүп турар. Ажылчыннар-даа, тараачыннар-даа бодунуң төрээн чуртунуң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдеринге хан-дамырындан сонуургалдыг. Ажылчы чоннарның чаагай байдалының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүн чүгле көдээ ажыл-агыйның бүгү талалыг хөгжүлдезиниң аргазы-биле хандырып болур.

Польша улус бодунуң каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазы-биле үлетпүрнүң хөгжүлдезинге, көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүнге, хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының материалдыг чаагай байдалын экижидеринге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге чигзиниг турбас.

Ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилелин, улус-демократтыг тургузугнуң үндезини болгаш аштырбас күжү болур. ССРЭ-де социалистиг тургузуушкуннуң эң байлак дуржулгазы, улус демократиязының өске-даа чурттарында ышкаш, силерниң чуртуңарда социализмниң үндезиннериниң тудуушкунунуң дуржулгазы чаа ниитилел тургузуунуң тиилелгези ниитилелдиң кол нургулайы болуп турар чүгле ажылчын аңгы биле тараачыннарның быжыг эвилелиниң түңнелинде болдунар дээрзин бүзүрелдиг көргүзүп турар. Бистиң чуртувуста ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилелиниң ачызы-биле мөлчүкчү аңгыларны чылча шапкаш, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эрге-чагыргазын чаалап ап, социалистиг ниитилелди тургускан. **(Адыш часкаашкыны).**

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели—ол дээрге, бистиң чедиишкиннеривистиң болгаш бистиң долу тиилелгевистиң үндезини болур деп улуг Ленин өөреткен. Бо мерген угаанныг ленинчи принципти амыдырал хүн-бүрү бадыткап турар. Марксизм-ленинизмниң өөредиин удуртулга болдурбушаан, Польшаның каттышкан ажылчын партиязы ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин, улус-демократтыг күрүнени быжыглап турар.

Силерниң чедиишкиннериңер маргылдаа чок, олар делегейниң бүгү ак-сеткилдиг кижилеринге көстүп турар, оларны бүгү чурттарның күш-ажылчы улузу улуг көдүрлүүшкүн-биле байырлап турар.

Силерниң чуртуңарның ажылчыннарының, тараачыннарының, интеллигенциязының маадырлыг демиселиниң болгаш чүткүлдүг күш-ажылының түңнелдери болза, капитализмниң тургузуундан улус-демократтыг тургузугнуң кайы хире аажок улуг артык күштерлиг болуп турарын көргүзүп турар. Улус-демократтыг тургузугнуң иштинде үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнге, ажылчы чоннарның чаагай байдалын экижидеринге болгаш культуразының өзүлдезинге эгээртинмес аргалар бар. Ол артык күштерни болгаш аргаларны улус-демократтыг тургузугнуң быжыглаарынга канчаар ажыглаарының кайгамчыктыг үлегерлерин ажылчын аңгының, күш-ажылчы тараачыннарның, улусчу интеллигенцияның мурнакчы кижилери көргүзүп турар.

Социализмниң улуг боттуг амыдыралчы күжү чүдел дизе, ол улустарны аңгылавайн, харын каттыштырып турарында.

Хааннығ Россия-биле эрги шляхта Польшаның аразынга багай байдалдар, чамдыкта харын өжээнниг чоруктар үр үеде туруп, оортан польша-даа, орус, украин, белорус болгаш литов-даа улустар бот-боттары качыгдап турганнар дээрзи бүгүдеге билдингир болгай. Ол болза, улустар аразынга найыралдыг харылзааларны доктаадырын шаптыктап турган тергиидекчи аңгыларның улуска удур политиказының түңнели болган.

Польшаның, Россияның, Украинаның, Белоруссияның күш-ажылчы улузунда хөй ниитилешкек эрге-ажыктар кезээде турганын төөгүлүг фактылар чугаалап турар. Оларның аразынга кандыг-даа чөрүлдээлер, кандыг-даа көөр хөөн чок азы өжээнниг чоруктар турбаан болгаш туруп-даа шыдавас. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

1954 чылда Совет Эвилелиниң улустары кайгамчыктыг төөгүлүг болуушкунну—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын демдеглеп турар. Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш польша шляхтага удур украин улустуң демисели польша феодалдарның дарлалындан качыгдаан польша тараачыннарның иштинден изиг чүүлзүнүүшкүнну алган. 1648—1654 чылдарның хосталгалыг дайынының үезинде Богдан Хмельницкийниң шериинге Украинага чурттап турган польша тараачыннарның иштинден эвээш эвес солдаттар турган. Украин улустуң хосталгалыг дайыны боттарының помещик-дарлакчыларынга, магнаттарынга удур польша тараачыннарның чепсектиг демиселинге таарымчалыг байдалдарны тургускан. Польша тараачыннарның тура-соруунуң дугайын Хмельницкий боду-даа эки билип турган, Украинаның хамаарышпас чоруу дээш амгы демиселинге польша тараачыннар дуза чедирер деп ол медеглеп турган.

Эрткен үеде Россияның, Польшаның, Украинаның мурнакчы кижилериниң хууда найыралының хөй чижектери бар. Ол кижилер улусчу эрге-ажыктарның ниити чоруунга үндезилээш, бистиң улустарывыстың аразынга найыралдыг харылзааларны доктаадырын оралдажып турганнар.

Улуг орус шүлүкчү Александр Пушкин бодунуң чоок өңнүү Польшаның улуг шүлүкчүзү Адам Мицкевичиниң үзел-бодалдарынга каттышпышаан, «улустар бактажыр чорукту уттуп каапкаш, улуг өг-бүлеге каттыжа бээр» келир үелерниң дугайын ооң-биле кады күзеп чораан.

Ынчалза-даа улустарның найыралының болгаш акы-дуңмалышкы чоруунуң дугайында Польша биле Россияның дээре кижилериниң ол күзел бодалдары үр үеде боттанмайн турган. Улустарның чоокшулажырының оруунга дворян-помещикчи болгаш буржуазчы тургузугнуң таварыштырып турган моондактары аажок улуг турган.

Улуг украин шүлүкчү Тарас Шевченко польша революционер Бронислав Залесскийге тураскааткан бодунуң шүлүүнге ону бодумнуң өңнүүм болгаш акым деп адааш, дерзии польша магнаттар болгаш украин помещиктер болза, тайбыңга болгаш найыралга чурттаарын оралдажып турган польша, украин акы-дуңмалышка улустарның аразынга өжээнңелгени өөскүдүп турганнар деп килеңнээшкин-биле бижээн.

Польшаның ажылчын аңгызы төрүтүнгениниң баштайгы хүннеринден эгелээш-ле Россияның ажылчын аңгызы-биле хол-холундан туттунчуп алгаш, ниити дайзын—орустуң хаанныг эрге-ёзузунга удур, капиталистерге болгаш помещиктерге удур демисежип турган. Бистиң гениалдыг баштыңчывыс Владимир Ильич Ленин чартык чүс чылдың мурнунда-ла орус болгаш польша ажылчыннарның хаанныг ёзунуң дарлалынга удур, капиталистерге болгаш помещиктерге удур демиселиниң үезинде мынчаар айыткан: «...Кызыгаар чок эрге-ёзуга удур амгы, бо политиктиг демиселдиң негелделерин орустуң пролетариады-биле чүгле эң долу болгаш эң сырый эвилел бүрүн хандырып шыдаар, чүгле ындыг эвилел бүрүн политиктиг болгаш экономиктиг хосталганың магадылалын бээр деп бистер польша ажылчынга кезээде чугаалаар бис». **(Адыш часкаашкыны).** Орустуң бир дугаар революциязының хүннеринде Ленин маадырлыг Польшаның маадырлыг пролетариадынга байыр чедирген.

Буржуаз-помещикчи тургузугга удур Россияның болгаш Польшаның ажылчы чоннарының кады демиселиниң чайыннанчак илерээшкини болза, революсчу ажылчын шимчээшкининиң шылгарангай ажылдакчызы, польша улустуң алдарлыг оглу Феликс Дзержинский тиилелгелиг орус революцияның удуртукчуларының бирээзи, ону совет кижилерниң адап турары ышкаш, ооң Октябрьның маадыры болганы төөгүлүг факт болур. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соон дарый-ла совет эрге-чагырга Польшаның тускай эргезин болгаш хамаарышпас чоруун шуут хүлээп көргенин чарлаан. Польша тараачыннар-биле болгаш ажылчыннар-биле чогуш-кырыш бисте чок, бис Польшаның хамаарышпас чоруун болгаш Польша Улус Республиканы хүлээп көрген болгаш хүлээп көөр бис деп, совет чазактың баштыңчызы Владимир Ильич Ленин демдеглеп турган. Ындыг болза-даа, ынчаардагы Польшаның улуска удур чазаа Совет Россия-биле найыралдыг харылзааларны тургузарындан ойталаан.

Польша болгаш Совет Эвилелиниң аразынга чаа харылзаалар — эвилел болгаш найырал бистиң чурттарның улустарының ниити дайзыны—гитлерчи германияга удур кады демиселиниң чорудулгазында тургустунган. Бистиң улустарывыстың найыралы ол демиселге төккен ханы-биле мөңгеде быжыглатынган. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Он чылдың мурнунда Совет Армия польша шериглерниң киржилгези-биле Польшаның девискээрин немец-фашистиг эжелекчилерден аштап арыглаанда Польшага ёзулуг улусчу эрге-чагырганың тыптырынга таарымчалыг байдалдар тургустунган. Бо чылдарның дургузунда Совет Эвилели-биле Польшаның акы-дуңмалышкы найыралы тургустунган болгаш быжыккан, улус демократиязының бүгү чурттары-биле Польшаның найыралдыг харылзаалары тургустунган.

Совет Эвилели болгаш Польша Республиканың аразынга харылзаалар болза, найырал, бот-бодунга дузалажыр болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында 1945 чылда ат салдынган керээ-биле тодаратынган. Бо керээниң улуг төөгүлүг ужур-дузазын демдеглевишаан, улуг Лениннің херээниң үргүлчүлекчизи Иосиф Виссарионович Сталин бо керээ Совет Эвилели биле Польшаның аразында харылзааларны эвилелдиң болгаш найыралдың талазынче үндезин эргилде болуп демдеглетинип турар деп чугаалаан. Ону амыдырал бүрүнү-биле бадыткап турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бо чылдарда Совет Эвилелиниң Улус-Демократтыг Польша-биле харылзаалары хөгжээн болгаш быжыккан, бистиң чурттарывыстың политиктиг, экономиктиг, культурлуг болгаш бүгү делегей амыдыралының бүгү талаларында бот-бодунга кады ажылдажылга калбарган.

Бо харылзаалар болза, бот-бодунга ажыктыг чорукка үндезилээн бистиң чурттарывыстың аразында бараан саарылгазының өзүлдезинге чаагайы-биле көргүстүнген. Бир эвес дайын мурнундагы үеде Польшаның Совет Эвилели-биле бараан саарылгазы чаңгыс хуу-даа четпейн турган болза, 1952 чылда ол, Польшаның бүгү бараан саарылгазының 32 хуузу болган. Польшаның Совет Эвилели-биле бараан саарылгазы 1954 чылда 1945 чыл-биле деңнээрге 8 ажыг катап улгадыр.

Польша Республиканың улус демократиязының чурттары-биле болгаш Совет Эвилели-биле доктаамал быжыгып турар эвилели болгаш найыралы улусчу Польшага ооң социализмче, бурунгаар шимчээшкининге акы-дуңмалышкы деткимчени хандырып турган болгаш моон соңгаар-даа хандырар. Совет улус Польша Республиканың ажылчы чоннарының, бүгү улус-демократтыг чурттарның ажылчы чоннарының шынчы өңнүү, идегелдиг эвилелчизи турган болгаш хевээр артып турар. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Тайбың тургузуушкунда туруп турар бистиң чурттарның улустары тайбыңны камгалаарынга болгаш быжыдарынга хан-дамырындан сонуургалдыг. Бистер империалистиг агрессорларның чимзениишкиннериниң дугайын уттуп шыдавас болгаш тайбыңның дайзыннарынга чогуур харыы бээринге кажан-даа белен турар ужурлуг бис. Бистиң улузувуска канчаар-даа аажок улуг качыгдалдарны чедирген дайынны гитлерчи агрессия кыпсып үндүрген деп чүвени, немец империализмни чылча шапканының болгаш тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң күчүлүг лагерин тургусканының түңнелинде Европага тайбың доктаатынган деп чүвени улустар утпаан.

Амгы үеде капиталистиг чурттарның реаксылыг күштери улустар харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту кошкадырын янзы-бүрү аргалар-биле шаптыктап турар. Олар агрессчи соңгу-атлантика эвилелин тургускаш, чепсеглениишкинни калчаалы-биле эндере бүдүрерин үргүлчүлеп, Европаның болгаш Азияның чурттарынга америк шериг базаларының четкизин калбартып, Барыын Германиага өжээн негекчи бодалдарны өөскүдүп, герман империализмниң катап тургустунарының болгаш немец агрессчи армияның төрүтүнериниң шугумун чорудуп турарлар.

Бо байдалдарда бүгү улустар онза серемчилелдиг болур ужурлуг, оларга көөр хөөн чок чаа дайынны болдурбазынга боттарының бүгү күженишкиннерин салыр ужурлуг. Совет Эвилелиниң, улус демократиязының бүгү чурттарының тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказы улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынче болгаш тайбыңның херээн быжыдарынче угланган дээрзи билдингир. Бо күженишкиннер түңнел чокка артпас деп чүвени фактылар көргүзүп турар.

Улустар дайынны күзевес болгаш оларда тайбыңның херээ дээш туржуп шыдаар күш бар. Ол күш—тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң хүн-бүрү быжыгып турар лагери, бүгү чурттарда тайбың талалакчыларының болгаш демократияның лагери болур.

Совет Эвилелиниң, Кытат Улус Республиканың, Польша Улус Республиканың, улус демократиязының бүгү чурттарының бузулбас найыралы болгаш чүткүлдериниң чаңгыс-эви тайбыңның болгаш демократияның лагериниң идегелдиг үндезини, бүгү делегейге тайбыңның күчүлүг чөленгижи болур. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Эштер!

Бо чылын Польшаның катап төрүтүнгениниң он чыл оюу болуп турар. Бо он чылдарның дургузунда улусчу Польша улуг болгаш алдарлыг орукту эрткен. Бодунуң салым-чолун холунга алгаш, ажылчы чоннарның эрге-чагыргазын тургускаш, польша улус бо чылдарның дургузунда төрээн чуртунуң аажок улуг чаартылгазын боттандырган. Бодунуң хүрээлеңинге бодунуң улузунуң эң дээре, мурнакчы күштерин каттыштырган Польшаның ажылчын партиязының нүүрүнде Польшаның ажылчы чоннары мерген угааннығ баштыңчызын болгаш башкызын көрүп турарын силерниң съездиңерге белеткел база съездиниң ажылы бүзүрелдиг херечилеп турар. Польшаның ажылчы чону ажылчын аңгының маадырлыг демиселинге, Польшаның каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазынга боттарының бүгү чедиишкиннери-биле үлээлгелиг.

Улус массаларның идегели партияга онза харысалганы онзап турар. Силерниң партияңарның Төп Комитединиң отчёт илеткелинде мырыңай шын демдеглетингени ышкаш, польша улустуң мурнунда турар улуг сорулгалар болза, бодунуң хүрээлеңиниң чаңгыс-эвин улам ыңай быжыглаары дээш, партия организацияларының идейлиг деңнелин болгаш политиктиг дайынчы аргалыын бедидери дээш туруштуг демиселди чорударын Польшаның каттышкан партиязындан негеп турар.

Бир эвес ажылчын аңгының революсчу партиязы бодунуң ажыл-чорудулгазынга марксисчи-ленинчи теорияны удуртулга болдурар болгаш ону бодунуң чуртунуң тодаргай байдалдарынга чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаар, бир эвес партия бодунуң хүрээлениниң кан дег чаңгыс-эвин доктаамал быжыдар, улустуң янзы бүрү бүгү дайзыннарынга удур хайыра чок демисежир болза, ол партия бодунуң мурнунда турар төөгүлүг сорулгаларны чедиишкинниг күүседип шыдаар деп чүве Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чартык чүс чыл демиселиниң эң байлактыг дуржулгазындан бистиң шуптувуска билдингир. **(Адыш часкаашкыны).**

Партияның күжү ооң улус-биле үзүлбес харылзааларында, улустуң күжү ооң революстуг партияны долгандыр сырый каттышканында деп чүвени төөгүлүг дуржулга өөредип турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Польшаның каттышкан партиязының ийи дугаар съездизи чугула сорулгаларны шиитпирлеп турар. Съезд болза, алды чыл планының баштайгы дөрт чылдың дургузунда күүселдезиниң талазы-биле ажылдың түңнелдерин үндүрүп, улус ажыл-агыйының улам ыңайгы хөгжүлдезиниң, ажылчы массаларның амыдырал деңнелиниң көдүрлүүшкүнүнүң, улус-демократтыг тургузугнуң үндезиннери болур ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин быжыдарының, социализм дээш демиселге удуртукчу күш болур партияның дайынчы аргалыын улам-на бедидериниң хемчеглерин айтып турар-дыр.

Бо съезд улусчу Польшаның социалистиг тургузуушкуннуң оруу-биле хөгжүлдезинге кайгамчыктыг төөгүлүг үе болур дээрзинге чигзиниг турбас. Бодунуң улузунуң чаагай чоруунга үре-түңнелдиг ажылдаарын силерниң съездиңерге бүгү сеткил-сагыжывыстан күзеп тур бис! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Эргим эштер! Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди бистиң төлээлеривисти чорудуп тургаш, силерниң съездиңерге дараазында байырны чедирерин оларга дааскан:

«Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ийи дугаар съездизинге

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ийи дугаар съездизинге акы-дуңманың байырын чедирип тур! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазы-биле Польшаның ажылчы чону чурттуң социалистиг индустриализациязының, көдээ ажыл-агыйның чаартылгазының болгаш культураның хөгжүлдезиниң херээнде улуг чедиишкиннерни чедип алган. Улусчу Польша күчүлүг демократтыг лагерьниң быжыг звенозу апарган болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалаары база быжыдары дээш идепкейлиг демиселчи болур.

Социалистиг тургузуушкуннуң, чурттуң көдээ ажыл-агыйының көдүрлүүшкүнүнүң, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин чайгылыш чок бедидериниң болгаш улус-демократтыг күрүнени быжыдарының херээнге Польшаның каттышкан ажылчын партиязы моон соңгаар-даа чедиишкиннерлиг болурун Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди изии-биле күзеп тур. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Польша улустуң организакчызы болгаш удуртукчузу — Польшаның каттышкан ажылчын партиязы делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Польшаның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының аразында бузулбас найыралы делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң Коммунистиг
партиязының Төп Комитеди».

(Бүгү залдан диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген. «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!» «Нех жые!», «Нех жые!», «Нех жые!» деп кыйгылар үнген).

Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдааның ажыттынганы

Март 14-те Москвага П. И. Чайковский аттыг концерт залынга шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш делегей чемпиону гроссмейстер Михаил Ботвинник-биле гроссмейстер Василий Смысловтуң аразынга маргылдааның байырлыг ажыдыышкыны болган.

Маргылдааның эгелээнинге алдар болдурган байырлыг хуралды организакчы комитеттиң даргазы Д. Постников ажыткан.

Бүгү-делегейниң шыдыраа федерациязының президентизи Ф. Гогард (Швеция) чүве чугаалаан. Маргылдаага эки белеткел дээш совет шыдыраа организациязынга өөрүп четиргенин ол илереткен болгаш ооң киржикчилериниң чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Маргылдааның киржикчилеринге Совет Эвилелиниң шыдыраа секциязының даргазы В. Виноградов болгаш Швейцарияның шыдыраа федерациязының төлээлекчизи А. Наглер байыр чедиргеннер.

Хуралдың төнчүзүнде маргылдааның арбиртири бүгү-делегей мастери К. Опоченский (Чехословакия) чүве чугаалаан. Маргылдааның дүрүмнерин ол таныштырган болгаш киржикчилерниң дугаар тудуушкунун кылган.

Бирги салыышкын март 16-да болган. Гроссмейстер Смыслов агы-биле ойнаан.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харысалгалыг редакторнуң 3—62, харысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң—3—88. харысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01724

Культура эргелелиниң типографиязы